

Václ. Jettmar
SOUPIS

*Čís. in. kn. 1932.
28.229 b*

PAMÁTEK HISTORICKÝCH A UMĚLECKÝCH

V POLITICKÉM OKRESU

VYSOKOMÝTSKÉM.

NAPSAL

ZDENĚK WIRTH.

S 259 VYOBRAZENÍMI, SVĚTLLOTISKOVOU TABULKOU A 15 ZNAČKAMI.

V PRAZE 1902.

NÁKLADEM ARCHAEOLOGICKÉ KOMISSE PŘI ČESKÉ AKADEMII CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

Lažany.

Pam. I. 171., IX. 750., Sommer V. 247., E. Musil-Daňkovský: »Z Chrudimska« (1892.) 70., Pamětní kniha děkanství ve Skutči. Viz i literaturu u hesla: Rychmburk.

KOSTEL SV. VÁCLAVA (filialní) připomínán 1350. jako farní k biskupství litomyšlskému. Roku 1677. byl filialní do Skutče a měl dva stříbrné kalichy, 5 zvonů, 1740. jen jeden stříbrný kalich. Nový kryt dán 1769., svrchní dřevěná část věže snesena 1836. *Zemní oprava r. 1937.*

Orientovaná budova zajímavého půdorysu stojí na návrší uprostřed hřbitova, jenž obehnan silnou zdí kruhovou. (Obr. čís. 65.) V ní na jižní straně brána štítem ozdobená: ve středu soška sv. Václava, po stranách sv. Josef a Jan Nepomucký, na středním klenáku letopočet: 1799 NO — ZW, nad tím 1775.

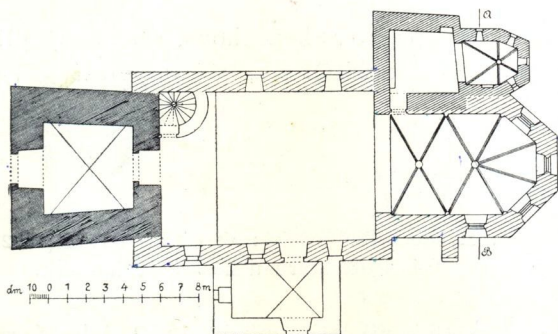
Zdivo — lomový kámen granitový. Jednotlivé části budovy z různých dob: věž románská, sakristie z XIII. století, kněžiště a loď z 1. polovice

XIV. století, předsíňka lodě a některé detaily ze XVI. století; zařízení ze XVII. a XVIII. století. (Obr. čís. 66.)

Věž na čtverci o straně $8\cdot70\text{ m}$ (síla zdiva dole $1\cdot90\text{ m}$), nahoru se úžící; pokryta šindelovým stanem. Okénka dovnitř vyšpaletovaná: v prvním patře ($0\cdot93\text{ m}$ vys. a $0\cdot22\text{ m}$ šir.) na západ, v druhém patře na západ a sever,

Obr. 65. Lažany. Pohled na kostel od jihovýchodu.

Obr. 66. Lažany. Půdorys kostela.

(v levo) WACZSLAW
NEYSTASSY

(v pravo) BERKA Z C
AM 1599.

Původní dveře, pobité železnými plochými pruty, s kruhem.

Kněžiště ukončeno polygonem a opřeno jediným opěrákem (na severu) s ústupkem a kosinou, ač u Sedl. l. c. I. 85. opěráky na všech rozích. Na jihu přiléhá sakristie — malý kostelík s kněžištěm polygonovitým, bez opěráků, s uzoučkými okny; zdivo z kvádrů pískovcových. Loď otevřena na jihu portálekem $2\cdot06\text{ m}$ vys., $1\cdot13\text{ m}$ šir., lomeně skle-

ve třetím patře z osy pošinuté na západ, ve čtvrtém patře čtyři zvětšené prolomy. Ve východním ještě u Sedl. l. c. I. 85. a na plánu F. Schmoranze z r. 1875. zbytek románského sloupku — náběžník — podvojného okna. Na západě v přízemí portál $2\cdot60\text{ m}$ vys., $1\cdot67\text{ m}$ šir., s pískovcovým hrotitým ostěním, na hranách sesíkleným. Vnitřní dělení ze XVI. stol.: přízemí a komnatka za emporou sklenuty křížově. V komnatce hrany klenutí ostře vyznačené provázeny malovaným listem vavřínovým; na stěnách pěkně malované čtyři znaky Berků a Trčků. Pravoúhlý portálek sem vedoucí $1\cdot74\text{ m}$ vys., $0\cdot75\text{ m}$ šir., má ve středu pískovcového nadpraží vytesán plastické kartuše s porušenými nápisy:

nutým, s plochým renaissančním profilem. K němu přistavěna předsíňka (4·90 *m* dl., 3 *m* šir.), sklenutá křížově bez žeber. Na západ okénko, na jih vchod 1·93 *m* vys., 1 *m* šir. s ostěním hrotitým, na hraně ztupeným. Pod vápnem prosvítá diamantová rustika. Na pravo od předsíňky v lodní stěně zazděný portál gotický (vchod do krypty?), asi 3 *m* vys., 1·13 *m* široký. Stěny omítnuty a obileny, střecha — valba tašková.

Vnitřek kněžiště 8·55 *m* dl., 5·40 *m* šir., ukončen pěti stranami pravidelného osmiúhelníka (strana 2·35 *m* dlouhá). (Obr. čís. 67.) Čtyři okna 0·65 *m* šir., na obě strany vyšpaletovaná, lomeného oblouku, bez kružeb.

Klenba tvoří polygonní závěr o šesti žebrech pískovcových (profil viz na obr. čís. 68.) a křížové jedno travée. Svorníky kruhové, hladké. Žebra v koutech u oblouku triumfalního oble do zdi zabíhají, ostatní zachycena ve výši 3 *m* od podlahy konsolami: 2. sedmistranný plinthus a komolý jehlan, na něm hrubá maska se stylisovaným vousem, po stranách v rosetty (?) končícím; dolů sbíhá oblá přípora s novou patkou; 3. zvíře sedící na lidské hlavě (porušeno); 4. postava lva; 5. na komolém jehlanu s dvěma oblouny a žlábkem maska fauna; 6. ženská maska; 7. lidská maska, z jejíž úst po spáncích vinou se dubové listy; k zemi sbíhá nová přípora. (Obr. čís. 68.)

Sanktuarium pískovcové, dvojdielné. Celek asi 2 *m* vys. Orámování o silném prutu a oblounu

zakončeno trojhranem, kraby posázeným, s křížovou kytkou ve vrcholu. Dva výklenky hrotité: spodní 0·30 *m* vys. a šir., svrchní (na hraně vyžlaben) 0·55 *m* vys., 0·23 *m* šir., s kružbou nosů; nad ním lichá kružba trojlistu. Po stranách výklenků vystupují diagonálně hranolky (na vnějších stranách panelované), nahoře ve fiály, dole v komolém jehlanu s ozdobou krabů (porušeno) vybíhající. Mřížka, o níž mluví se v knize pamětní ve Skutči, ztracena. (Obr. čís. 69.)

Výklenek pro oleje pískovcový, 0·29×0·23 *m*.

Portálek do sakristie 1·84 *m* vys., 0·72 *m* šir., ohraničen v nadpraží třemi stranami šestiúhelníka.

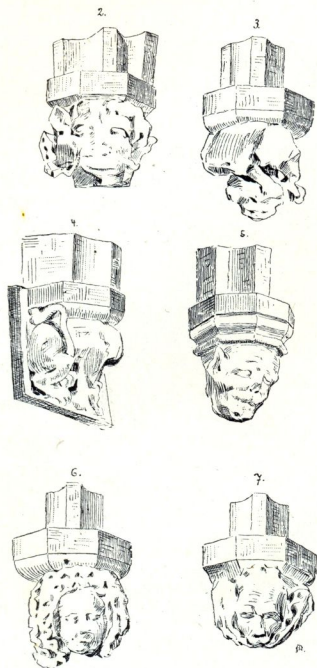
Triumfální oblouk lomený, široký 5·32 *m*, silný 0·85 *m*, bez profilace.

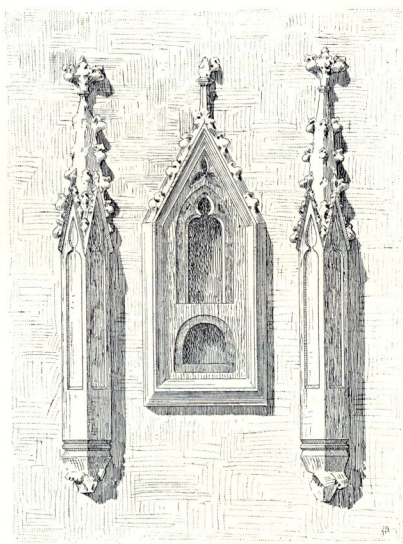
Obr. 67. Lažany. Kostel. Vnitřek kněžiště.

Lod' obdélná 11·40 *m* dl., 7·80 *m* šir., kryta plochým stropem a osvětlena třemi okny zbarokisovanými a dvěma lomenými. Západní portal z podvěží 2·35 *m* vys., 1·55 *m* šir., hrotitý, profilován jako jižní. Empora barokní, zděná, s hmotným šnekem do severního kouta vstaveným.

Sakristie — původně snad kostelík, koncem XVI. stol. na kryptu pánů Rychmburských upravený.* (Obr. čís. 70.) Jeho kněžiště 2·90 *m* dl., 2·30 *m* šir., zakončeno pěti stranami osmiúhelníka (strana 1·25 *m* dl.), zaklenuto závěrem, jehož žebra (profil viz na obr. čís. 71.) sbíhají se v kulatém svorníku, na hraně žlábkovaném a nesena jsou konsolami jehlanovitými s pětibokým plinthem (obr. čís. 71.). Tři okna lomená 1·16 *m* vys., 0·24 *m* šir.

Obr. 68. Lažany. Kostel. Konsoly v kněžišti.

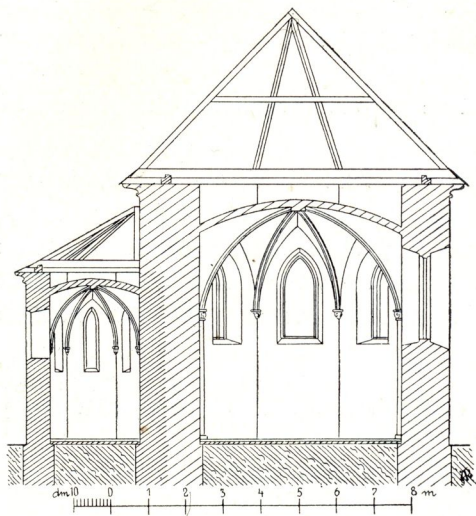
Obr. 69. Lažany. Kostel. Sanktuarium.

Triumfální oblouk lomený, 2 *m* šir., 3·35 *m* vys. a 0·50 silný jest do výše 1·90 *m* na hranách sešikmen a jako sedile profilován. Lod', valeně v XVI. stol. sklenutá — nelze ani v podkroví zjistiti, byl-li původně plochý strop či klenba — jest skoro čtvercová, 3·56 *m* dl. a 3·45 *m* šir. Sedile v kněžišti 1·78 *m* vys., 1·20 *m* šir., segmentem sklenuté; profil oblouku skládá se ze žládku, oblounu a dvou šikem (obr. čís. 71.). Vedle podobný výklenek 0·32×0·30 *m*, v lodi pravoúhlý výklenek 0·88 *m* vys. a šir.

Hlavní oltář (opraven 1805.; z doby té pocházejí empirové námetky: tabernakl a festony rozvěšené mezi řezbami rámu). Gotická mensa pískovcová, 1·85 *m* dl., 1·30 *m* vys., bez profilace. Obraz na plátně —

*) Viz: Beilage zum Ost und West, 1841. 393., 1844. 127.; Illustr. Chronik von Böhmen, Band II. 482.

sv. Václav v brnění, u jeho nohou lev drží štít, po stranách andělé, v pozadí věžovitá architektura — v rámu z výtečně řezaných akanthových rozvilin. Nad ním v nástavci andílky nesený rám oválový s obrazem svaté Ludmily. Slušná práce z 2. polovice XVII. stol. (Obr. čís. 67.)

Obr. 70. Lažany. Kostel. Příčný řez kněžištěm a sakristií.

manželky y dítek jeho. Gešt na památku offierowan ke czi a chwale Panu Bohu wssemohawczymu Blahollawene Marięi Panie y wssem Bozim Swatym. Amen. — odstraněn.

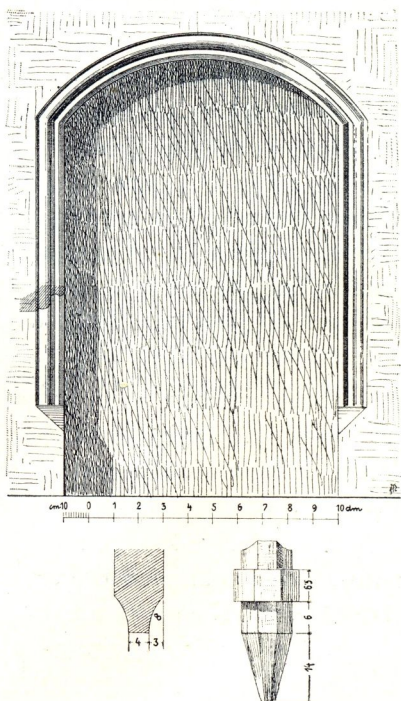
Kazatelna ze XVII. stol. Řečníště čtyřboké na vydmutém podstavci. Na nárožích pilastry, kládí bohatě zdobené: vlys opatřen vaječným, triglyfy a metopami, římsa s vaječným a zuborezem na konsolkách. Ve výplních intarsie: tři architektury s kopulemi, branami a nádvorními arkadami, ve 4. poli geometrický ornament. Schodiště nové. Stěna nad řečníštěm vyplněna též intarsií představující nádvorní architekturu v oválovém orámování, po stranách jonské pilastry nesoucí trojhranný štít s ornamentovanou výplní. Osmiboká stříška ořímsována, zdobena perlovcem a konsolkami, na stropě vyložena rosetta.

V a r h a n y, ozdobené řezbami akanthových rozvilin, přeneseny sem 1895. z kostela v Uhersku; původní dány do zámku v Rychmburku.

Pískovcová oblá kroupenka, 0·35 m v prům., ze XVI. stol.

Svícný cínové barokní: dva 0·365 m vys., ze XVII. stol.; dva 0·48 m vys., bez ozdob, z XVIII. stol. Rokokové dva 0·50 m vys.

Na postranním oltáři soška sv. Víta ve výklenku, ovitém rámem z akanthů. XVIII. stol. 1. pol. Druhý oltář s později přidaným obrazem sv. Jana Nep. a nápisem na predelle: Uctiha Panie 1635. 30. dne miesnyce Barzi tofo dilo gest nakladem Slowutneho muze Pana Maczlawa Brobeckyho czyny a sšlechetny Pani Katerzyny

Obr. 71. Lažany. Kostel. Sedile, profil žebra a konsola v sakristií.

Kruhový železný stojan na svíčky o dvou kruzích, svršek s křížem; na obvodě kruhů tepané (se stopami polychromie) voluty a realisticky provedené ovoce — hrušky, jablka a třešně — a listy. První polovice XVIII. stol.

Obrazy křížové cesty na plátně v rocaillových rámech, bezcenné (přeneseny sem ze Skutče).

Zvony: (Na dubové stolici letopočet 1769.) 1. Výška 1·10 m, průměr 1·18 m, 30 centů. Ucha s karyatidami, na horní ploše stojaté akanthy, kolem koruny opakují se pole ornamentů, vycházejících z úst maskaronů; pod tím nápis: PROKRZIKVYTE HOSPODINV WSSICZKNI OBYWATELE ZEMIE SLVZTE HOSPODINV S WESELM PRZISTVPGTE PRZED OBLIC^{ZEY GEHO S PR}_{OSPIWOWANIM} ZIALM C.

Pod nápisem perlovec a řada visutých akanthů s ovocnými festony se střídajících. Na plášti k severu:

ALSO HAT GOT DIE WELT GELIEB DAS
ER IR GAB SEINEN EINGEBORNEN SON
AVF DAS ALE DI AN IN GLEIBEN NICHT
VERLOREN WERDEN SONDERN DAS
EWIGE LEBEN HABEN.

Pod tím relief Kalvarie. Na jih:

Letha 1600 Tento zvon Slit gest Ke Czi a Chwale Panu Bohu a Swatemu
Wacławu za Arzeni Panstwi Rychnuburskeho Gegi milostki Prozene Pani
pani Markyty Berkowe Trzkwony i Tippu pozustale Wdowy po Dobre a
Slawne Geho Milostki pamietki Prozenem panu panu Wacławowi Weynsaršym
Berkowi i Dube a i Tippého Pana na Rychnuburcze Budisslowie a Pslowym
Weynsaršym Komorniku Kralowstwi Czieškeho a Pana pana Lwa Burya
na Czerebiusa Berkny i Dube a i Tippého Syna Gich milostki Na Ten rzias
lety nemagiczyho Kterehozto Letha Smrcuh pfany Pan pan Wacław
Weynsaršy Berka x Dne Mesyrcze Czerwencye zimof swug Dokonal.

Pod tím znaky Berků a Trčků v oválových věncích vavřínových. Kolem dolního okraje opakují se pole ornamentů, z úst andílčích hlav se vinoucích, skupiny ptáků atd. (Rybička l. c. 75.)

2. Výška 0·64 m, průměr 0·66 m, 6 centů. Ucha s maskarony. Kolem koruny pás rostlinného ornamentu, pod tím: GOS MICH NICOLAVS LÖW IN PRAG. x Na plášti na sever:

DEO B: V: M: WENC:
ET OMNIBVS SANCTIS · DICATA ·
∴ ANNO · 1666 ∴

3. Přelit r. 1866. od K. V. Paula v Hradci Králové ze staršího, jenž měl nápis: Leta božjho mccccxxxi panu bohu ke czi a chwale a matce bozi a wssem swatym.

4. Nový, z r. 1865.

5. Umíráček, 0·30 *m* vys. a šir., bez nápisu, hladký.

Náhrobky: 1. Nad hrobkou Berků v sakristii. Nástěnná architektura 1·60 *m* × 0·90 *m* z bílého mramoru: dva kanellované pilastry spočívají na římsě nesené volutovou konsolou (na podstavcích masky), na nich římsa s nástavcem, nízkým trojhranným štítem ukončeným; v jeho středu ve věnci znak Berků. Na desce mezi pilastry nápis:

W tyto Kaple Lezy Sedmmero
ditek 3 Synowe a 4 dczery
wsserzno w Mladym wieku skrze
Smrti od P: Boha 3 tohoto Swe
ta Sniatych Prozenyho P: P:
Marzlawa Berkny z dubu i z Li
ppeho P: na Rychnburczu Budisso
we a Ossowym Neywyssyho Komor
nika Kralowstwy Czeskeho kte
rez giesi z Plodil s Manzielkau swa^u
P: P: P: Markytau Trzkonowau
z Lippy. Tento Kaⁿ. gest Wdielan Le
1601.

2. Ve zdi kněžiště, 1·97 *m* vys., 1·05 *m* šir., z červeného mramoru. V hoření polovině relief výtečně tesaný: v profilu postava rytíře, modlíciho se před křížem, pod nímž leží helmice a znak Berků; v dolní části nápis:

TENTO KAMEN A PAMATKV VROZENEMV PANV
PANV ZDENKOWI BERKOWI Z DVBE Z LIPPEHO A NA
RYCHMBVRCZE NIEKDY SAVDCZY ZEMSKEMV PANV
WOTCZY SWEMV MILEMV GENZ GEST VMRZEL LETHA
MDLXXII XXIII DNE MIESYCZE ZARZI VČĚINITI
GSAV DALI SYNOWE WLASTNI POZVSTALI PAN
WACZLAW A NA RYCHMBVRCZE NEYWYSSY KOMORNIK
KRALOWSTWI CZIESKEHO PAN ZBYNIEK ARCZY "
BISKVP PRAZSKEY PAN ZDENIEK A NA MEZERZICZI
CZYSARZE RVDOLFA DRVHEHO WALECZNI RADDA
PAN LADISLAW NA MEZERZICZI A JAROSLA "
WICZICH CZYSARZE RVDOLFA II KOMORNIK
A NEYWISSI KOMORNIK MARK " MORAW " A
TVTO GEST POCHOWAN S GEDNYM SYNEM
HEYMANEM A DWIEMA DCERAMI KATERZI "
NAV A ANNAV PANNAMI GICH DVSSEM PAN
BVH RACZ MILOSTIW BEYTI.

(Obr. čís. 72.)

Před hlavním oltářem na Valdštýnské hrobce 7 náhrobníků pískovcových, značně vyšlapaných (opisy částečně doplněny dle Pam. I. 171.):

3. 1.86 m dl., 0.95 m šir. Celá plocha pokryta tesaným znakem Valdštýnským; opis: ... le(ta 1537) ... | (na na)wstteweni panny Marie umrzet Prozeny pan pan Gindrich | Štastny z Waldšteina a na Ry(h)burce gehožo telo tuto odporziwa Pan buh rač geg | ... wstt Milost p ... y m ...

4. 1.86 m dl., 0.91 m šir. Svisle dělený štít znaku ovinut okřídleným dráčetem; opis: letha panie (1552) | (o Swatem) Macławe Umrela Prozena pani pani Marketa z | Wartemberka Manzelka Prozene(ho) pana pana Gindrzycha Štastne' z Waldšteina a na Ry(h)m(burce)ze | tuto pochowa(na) ... (Obr. čís. 73.)

Obr. 72. Lázně. Kostel. Náhrobek 2.

5. 1.85 m dlouhý, 0.95 m široký. Znak Valdštýnský (jako na 3.); opis: (letha) panie 1545 | (umrzet) Prozeny Pan pan Karel z Waldšteina | a na Ry(h)m(burce) Prozeného |

6. 1.84 m dlouhý, 0.75 m široký. Znak Valdštýnský v polokruhovém rámu, nad ním prázdná deska. Opis: ... 1552 ... | ... te dominu ... mR ... generosus dominus dihus (?) Vilhel | (mvs) Štastny a Waldt: | Štastn et in nowa R(h)m(burk) guia hic sepul' est uiuus ...

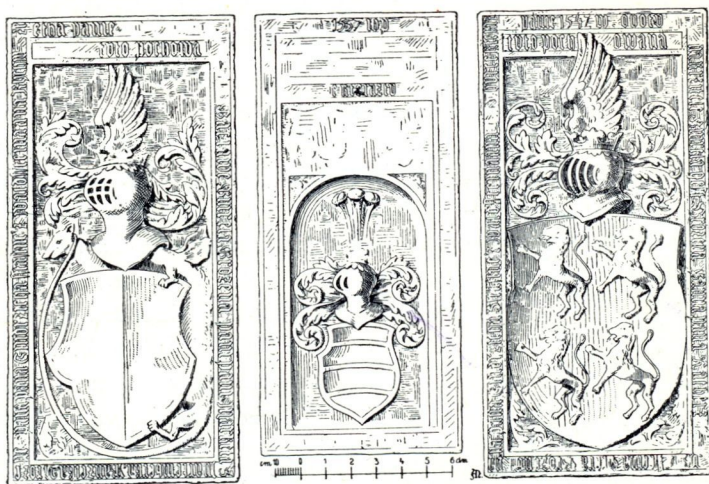
7. 1.83 m dlouhý, 0.85 m široký. Tatáž úprava znaku a desky jako u čís. 6. Opis: 1553 w patek po | swatijm Lukassy Umrzela Prozena panna panna anieska Drera | Prozeného pana pana wy | lem(a a Mathildy) z Waldšteina a na (Ry(h)m(burce)) (tuto) gest pochowana ...

8. 1.76 m dl., 0.80 m šir. Ve štítě znaku tři podélné pruhy. Opis: 1557 w p | le kterazto (Náhrobek Kateřiny, dcery Karla Štastného z Valdštýna a na Ry(h)m(burce).) (Obr. čís. 73.)

9. 1.85 m dl., 0.91 m šir. Na celé ploše znak Valdštýnský; opis: (letha) panie 1542 w sobotu (na swatjho | Ga)na krzitefe Umrela gest Prozena Panna pana Kattierz(ina) z | W(al)d)šteina Drera Prozene' pa:|na pana Gindrzycha Štastne' z Waldšteina a na (Ry(h)m)burce kteraz | tuto poch — owana. (Obr. čís. 73.)

10. Zvenčí ve zdi kněžiště zasazený, opukový, s nápisem:

*Ze MřeL Leta tohoto nábožně
a poL ožen gest tVto pan Děkan
skVteCkY kareL štěpánek.
ProČež Čtenáře o pobožnoV
prosbV za něg žaDa DěDIC! (= 1811.)*

Orb. 73. Lažany. Kostel. Náhrobníky 4. 8. 9.

Lozice.

Pamětní knihy na faře a u jednotlivců ve vsi, Almanach jubilejní. (1881. v Praze, nákl. spolku Komenský.)

KOSTEL EVANGELICKÝ *postaven 1784. Obdělání budova se*

štítem, ukončená třemi stranami, osvětlená pěti okny, se šindelovou mansardou. Z původního zařízení kazatelna a část varhan.

Nová ZVONICE zděná má zvonek z r. 1814., koupený z církevního musea Rychmburského zámku.

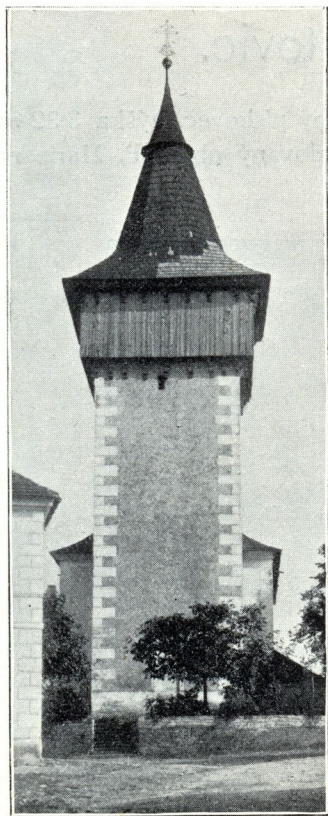
DVŮR z XVIII. století. Hlavní brána ozdobena nad štítkem úseky segmentové římsy a dvojnáskem rodu Kinských korunovaným ve středu.

Soupis památek hist. a uměl. Pol. okres Vysokomýtský.

Lůže.

Schaller XI. 185., Sommer V. 114—115., Pam. arch. III. 368., IX. 751., XV. 773., E. Musil-Daňkovský: »Z Chrudimska« (1892.) 83.—87., Pamětní kniha od r. 1836. na městském úřadě; na faře: Libri memorabilium (I., II.) od konce XVII. stol. do r. 1774., Pamětní kniha od r. 1856. (Matriky od 1623.), Rukop. sb. topograf. v archivu Musea král. čes.

Heslo: Košumberk.

Obr. 74. Lůže. Věž kostela sv. Bartoloměje.

KOSTEL SV. BARTOLOMĚJE

(bývalý farní) připomínán 1350. jako farní. Roku 1677. měl 3 stříbrné kalichy, stříbrnou a měděnou monstranci, 2 stříbrné pušky, cínovou křtitelnicí a 4 zvony. R. 1773. přenesena fara na Chlumek. Větší oprava r. 1846.

Původní gotická budova ze XIV. století, jednolodní a orientovaná, z lomové opuky, upravena barokně až na věž. (Obr. čís. 74.)

Kněžiště 8 m dl., 5·50 m šir., se čtyřmi polokruhovými okny, ukončeno pěti stranami osmiúhelníka; na rozích opěráky 0·58 m široké o sešikmeném soklu a ústupku, svrchu skosené, s pískovcovou římsou. Na jihu přistavěna sakristie sklenutá packou. Lód 11·70 m dl., 7·70 m šir. připojena bez oblouku triumfálního; tři páry oken a dva vchody. Krucho s dřevěnou ballustradou podklenuta valeně. Klenba v kněžišti spadla neznámo kdy, snad při velkém požáru 1691., nyní nad celým prostorem plochý strop se štukovými rámy kol bezcenných fresek: sv. Trojice a sv. Jan Nepomucký. Stěny uvnitř hladké, zvenčí několika lisenami rozděleny, okna ploše orámována (se středními klenáky), střecha — šindelová valba se sanktusem.

Na západě přiléhá k lodi věž hranolová, ve zdivu asi 18 m vys. (celek 34 m). Přízemní vchod na západě (zazděn) vede do valeně sklenuté kobky.

V patře 2. a 3., přístupných jen z krucho, pravidelná okna pravoúhlá na tři strany, svrchní patro dřevěné vysazeno na krákorcích. Střecha (s umělou vazbou) kuželová, šindelem pobitá, s bání a křížem. (Vyobr. staršího stavu u Sedl. I. c. I. 113.)

Hlavní oltář má malovanou sloupovou architekturu: pod kupolí stojí sv. Bartoloměj, na stěně. Mensa zděná, rakvovitá; tabernakl otáčivý

po stranách dva relikviáře a dva reliefs výjevů ze života světců v akanthových rámech.

Postranní oltáře stejného typu: na nízké predelle s lištnovou ozdobou obraz (nahore polokruhový) v larovém rámu a obklopený řezbou akanthových rozvilin; po stranách dřevěné sošky s reminiscencemi na gotiku. Na levém obraz sv. Václava anděly nesený, pod ním kaple nějaká

Obr. 75. Lúže. Kostel sv. Bartoloměje. Kalichy 1. 2.

(na Košumberku?) a nápis: *S: ReX WenCesLae LaVs nostra eXora pro nobIs DeVM*. Po stranách sošky sv. Jana Ev. a Marka. Na pravém obraz Panny Marie (kopie Chlumecké) nesený andělky, pod ním kostel na Chlumku, v pozadí Košumberk, nejniže nápis: *AVe Mater aVXILIaTrIX Vere gLorIosa InterCeDe pro nobIs*. (= 1741.) Po stranách sv. Lukáš a Matouš.

Kazatelna čtyřstranná ze zač. XVIII. stol. Řečníště ambonovité má na rozích sloupky, výplně (s novými obrazy) ovroubeny lištnami a ozdobami vinutín. Podobně zdobena stěna nad řečníštěm a stříška.

Varhany ze XVII. století. Trojdílný korpus, v poměrech výborný, ozdoben páskovou visutou řezbou. Dubové zábradlí v kněžišti v ladných křivkách půdorysních.

Zpovědnice ze XVII. stol. s lištnovou ozdobou.

Obrazy na plátně: P. Marie a sv. Anny, barokní, bezcenné; u několika nových obrazů barokní a rokokové řezané rámy.

Kalichy: 1. barokní, slušná práce z konce XVII. stol. Výška 0·245 *m*. Noha nová, kuppa stříbrná, zlacená, 0·09 *m* v průměru, s pláštíkem prolamovaným z akanthů a růžových květů kolem tří medaillonů s vytepaným:

1. monogrammem IHS; 2. znakem Valdštýnským; 3. monogrammem MARIA. Darovala Anna Kateřina, hraběnka Valdštýnská. (Obr. čís. 75.)

2. barokní, 0·265 *m* vys., z 1. polovice XVIII. stol. Na empirové noze (z monstrance kostela na Chlumku) v kartuších:

<i>Obie</i>	<i>od</i>	<i>A.</i>
<i>towana</i>	<i>Jana</i>	1814.
	<i>Vita</i>	

Kuppa, 0·097 *m* v průměru, odepjata tepaným pláštíkem, na němž střídají se ovocné festony s třemi kartušemi s reliefy sv. Jana Nepom., Gabriela archanděla, Antonína Pad. Kraj ozdoben perlovcem a řadou kroužků. (Obr. čís. 75.)

Monstrance empirová, 0·65 *m* vysoká, sluncová. Na noze tepané nevkusné kartuše s nápisem:

Obětowana
od
Jana Vita
1819.

a reliefem sv. Bartoloměje. Kolem středu dva rámečky, tepané postavy boha Otce a andělů. Hrubá práce.

Pacifikal 0·36 *m* vys., z počátku XVIII. stol. Na noze tepané hlavy andělů a ovocné festony, nodus litý se třemi medaillony, na ramenech vyryty akanthy. Pozlacená měď.

Křtitelnice dřevěná, šestiboká, na římsovitě noze; hrany nohy i kotlu provázeny vyřezanými geometrickými ornamenty. Uvnitř cínový kotel, 0·60 *m* v průměru. Kolem okraje dvojřádkový nápis:

A · IVBIL · 1·6·2·5 · F · IOAN · PAVL · DVD · TREB · ORD · MIN ·
CON · S · FRAN · DIF · CVST · KRVM · GVAR · D · M · S · MARIE · LAVR · GI ·
LOW · | SERAPH · COLEG · PRAG · AECNOM^o · LVZ · GENSS · WOL ·
NOWOH · CHOT · PROS · RZEP · PAR · HOC · BAPT · CVR · 4 · OCTOB ·

Darována od faráře Dudka (Dudecius), jenž podepsán v matrice lůžské k r. 1623. (Tentýž daroval podobný kotel do křtitelnice Jenšovické.)

Svícný: Šest cínových renaissančních (dva 0·475 *m*, dva 0·45 *m*, dva 0·415 *m* vysoké): noha tříhranná, ořímsováná, na třech hlavičkách spočívající, stvolý baňaté. Na noze jednoho slabě vyryto: 167 ·, na všech značky

konvářské: znak staroměstský, druhá nezřetelná s jelenem vztýčeným a písmeny HS. (Viz otištěnou v Soupise Sedlčanska, na str. 84.)

Čtyři barokní svícny (dva 0·465 *m*, dva 0·415 *m* vysoké) cínové.

Čtyři rokokové, 0·65 *m* vys. ze dřeva slušně řezané.

Zvony: 1. Výška 1·08 *m*, průměr 1·19 *m*. Ucha s kroužkovou ozdobou na přední ploše, na stranách stuhový ornament. Na svrchní ploše zvonu stojaté akanthy, kolem koruny střídají se rostlinný ornament a festony, pod tím nápis:

ICH RVF MIT MEINEM KLANCK ZV SAGEN GOT DEM HERREN
DANCK VND LOCK DAS VOLCK ZV GOTES WORT WELCHS ZEVGET AN
DES HIMELS PFORT IM IAR DES H^{ER}R EN 1610.

Pod nápisem perlovec a řada visutých akanthů. Na plášti na jih znaky Slavatovský a Žerotinský ve věncích a nápis:

DL · SZC · HZK · WS · R · ZZ
LETHA PANIE MDCX.

na sever relief Kalvarie (0·23 *m* vys.) a nápis:

Jakož Mojžiš povišil hada na
paušfi tak ma povišsen bítí Šin
člóweka abi každi kdož werzi
w něho nezhinul ale mel
život werzni.

Na dolním okraji řada opakujících se výplní rostlinného ornamentu kolem hlaviček andělích.

2. Výška 0·90 *m*, průměr 1·04 *m*. Ucha ozdobena větévkou ovinutou kolem prutu, kolem koruny dvojřádkový nápis (dělítkem jest lilie neb větévka):

LETA S PANIE S TISICEHO S PIETISTEHO S XXXX° S III¹° S TENTO
S ZWON S SLYT S GEST S KE CTI S A K CHWALE S

PANV S BOHV S SWATE S TROGICY S SKRZ S WACLAWA S KON-
WARZE S W HRADCY S KRALOWE.

Na plášti na jih relief sv. Bartoloměje, 0·14 *m* vys. (Rybička l. c. 54. chybně uvádí letopočet 1534.)

3. Výška i průměr 0·52 *m*. Ucha oblouny na hranách opatřena, nápis kolem koruny mezi dvěma pásy rostlinného dekoru a srdíček:

+ SIT NOMEN DOMINI BENEDICTVM ANNO 1727.

Pod ním 4 hlavy andělí. Na plášti na sever relief sv. Jana Nepom., na jih po stranách Kalvarie (P. Maria a sv. Jan v pochybených postojích) nápis:

PRZELIT GEST ZWON
CHOWNI DWOGI CZTI
CZLAWA DWORSKIHO
LVSKIHO SLIT GEST

TENTO ZA SPRAWI DV
HODNEHO KNIEZE P WA
TOHO CZASV P FARARZE
OD IANNA PRICQVEY.

Kolem dolního okraje oblamovaná stuha.

4. Výška 0·27 *m*, průměr 0·25 *m*. Ucha hladká, kolem koruny vavřínový věnec a nápis: + BEATI MORTVI QVI IN DOMINO MORIVNTVR ☉ Pod tím v pásce ornamentu: A 1699 a čtyři akanthy visuté; na plášti do kruhu: lebka, hlava andělka, monogramm IHS a v oválovém medailonu znak konváře (zvonek) a opis: IOANNES · PRICQVEY *

5. Sanktusník nový, z r. 1864.

Náhrobky: 1. Vyzdvížen z hrobky v lodi a zazděn v bývalém vchodu věže. Bílý mramor, 2·05 *m* vys., 1·27 *m* šir. V polovičním reliéfu vytesána postava rytíře v brnění; hlava spočívá na polštáři, v jedné ruce kladivo, v druhé meč, u nohou helma. Náhrobek pana Diviše Lacemboka Slavaty, zemřelého dle Sedláčka r. 1575.

2. V sakristii v dlažbě, z opuky, 1·37 *m* vys., 0·70 *m* šir., Josefiny Novotné, z r. 1781., s obšírným nápisem.

3. V dlažbě kněžiště podobný, 1·60 *m* dl., 0·87 *m* šir., z XVIII. stol., s vyšlapaným nápisem.

3. Podobný (porušený), již nečitelný, v zemi před farou.

4. Opukový, 1·30 *m* dl., 0·63 *m* šir., z r. 1731., v zemi před kostelem; obšírný nápis vyšlapán, dole vytesán květináč s kytkou.

5. Vedle něho, z pískovce, 1·38 *m* dl., 0·87 *m* šir. V horní části pravoúhlá plastická kartuš, v dolní postava kněze v taláru. Opis vyšlapán; zněl dle pamětní knihy (také již necelý): Těšha Panie 1610 Sprawce duchowni ješnił m Panu Jan Lorenr.

FARNÍ BUDOVA jednopatrová, v přízemí a schodišti klenutá, s šindelovou valbou, z XVIII. století. V oknech prosté kované mříže. Na chodbách obrazy na plátně: 1. Portrait paní M. Hieserlové ve smutečním rouchu z roku 1682. (Rám má nástavec z překrásně řezaných akanthů.) 2. Kopie Chlumské Panny Marie s pohledem na Košumberk a Chlumeck, z 1. pol. XVIII. stol. 3. P. Maria. 4. Ježíš. 5. Jezovita Retz, portrait s nápisem latinským. XVIII. stol.

KOSTEL P. MARIE NA CHLUMKU (poutní a farní). (Viz vedle povšechné literatury ještě: A. Blažek: Chlumeck u Lúže. (1898. v Hradci Král.) str. 46, 3 ill.; Život P. Marie a sv. Josefa« od P. Plac. J. Mathona. (Brno, 1884.), 418. až 422.; Zlatá Praha IV. 671. (s ill.), Pam. arch. IV. 56, Blahověst 1878. 420 sq.; Světozor 1882. 405–406.; Zarze nowa gmena Marianskeho na vrchu Chlumku vzešlá, aneb bratrstvo nejsv. Rodiczky Boží etc. (V Praze, 1689., u D. Michaelka); Pomoc Mariánská . . . v chrámu Páně pod Košumberkem nad městečkem Lúží na vrchu Chlumeck řečeném. (1711., v Hradci Král. u V. G. Tibelliho); Letopisy Chlumku (36 str.) na faře lůžské.)

Kaple dříve zde stávající vystavěna 1667.—1669. a kolem zřízen ambít s osmi kaplemi a dvojími kamennými schody. Pod ní 1678.—1682. vystavěna na východ residence pro Jesuity, na západ 1683.—1684. dům pro hraběnku Hieserlovou. Tato Marie Max. Eva Terezie Hieserlová z Chodův a Košumberka dala kapli, nedostačující již návalu poutníků,

roku 1690. (v květnu) sbořiti a nový chrám zbudován v letech 1690. až 1695. Vrch Chlumek obehán dvěma zdmi a osázen stromořadím lip; dispozice ambitu a schodišť přijata v základě též pro nový chrám.

Vnitřní výzdoba skončena kolem roku 1700. (kdy přenesen sem i obraz P. Marie, na hlavním oltáři umístěný) munificencí šlechty a kněží: hrab. Kinské, Valdštýnové (kalich), Šporkové (lampa), Cellera z Rosenthalu (lampa), P. Chotka atd.

Zvony (čtyři velké, sanktusník a klekáník) slity v Praze r. 1710.

Kostel stal se r. 1782. farním pro město Lůži; 1800. zničena bleskem pravá věž, 1810. větrem stržena střecha severní lodi, 1878. zapálena bleskem sanktusová věžka, shořely věže, celá střecha a zvony se rozlily. Při opravě

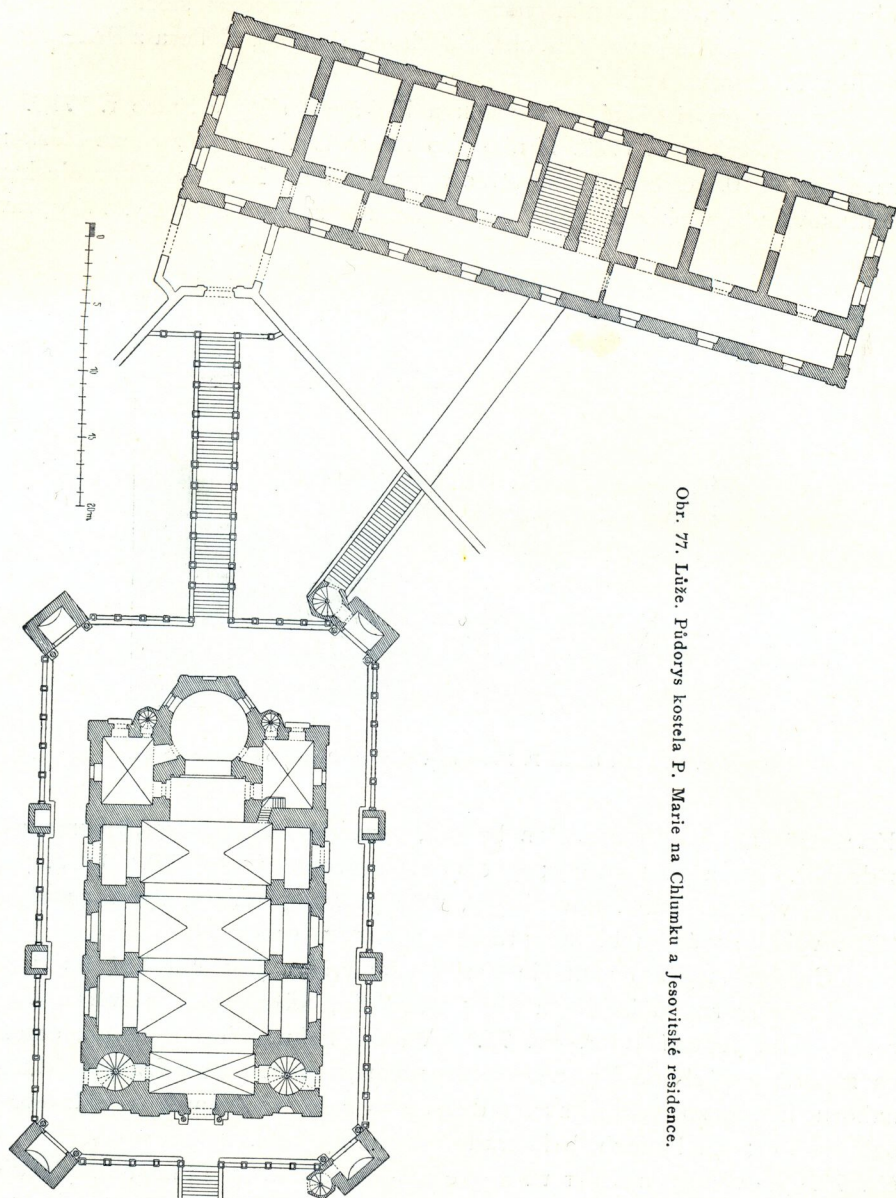

Obr. 76. Lůže. Kostel P. Marie na Chlumku. Pohled od severozápadu.

dána střecha strmější a zrušen balkon, vysazený na krákorcích kamenných z druhého okna jižní strany; pět nových zvonů slito 1880.; 1885. polychromie vnitřku, 1892. nové kryty, věže pobity plechem, nátěr zevnějšku, 1897. vybetonován ambit a upraveno východní schodiště.

Chrám, stojící na uměle nasypaném vršku, jest barokní b u d o v a jednodlná (s řadou kaplí na obou stranách), orientovaná, s dvěma věžemi v západním průčelí. (Obr. čís. 76.) Vršek obehán jest z d í, prolomenou na západě a východě b r a n o u (dekorovanou volutami a jehlany), od nichž nahoru k ochozu vedou s c h o d i š t ě o šesti odděleních s pískovcovou balustradou; na lomech balustrady nasazeny kule. (Půdorys viz na obr. čís. 77.) Pravoúhlý ambit táhne se jako terrassa na kamenné podezdívce (asi 42 m dl., na vých. a záp. 4·80 m, na sev. a jihu 3 m šir.); kuželková balustrada prolomena osmi k a p l e m i. Čtyři větší v rozích diagonalně postavené (obě jižní mají přistavěna šnekovitá schodiště) mají z předu po stranách výklenků korintské sloupy, jichž dřívky různě dekorovány trním, postavami králů, květy máku a tulipánu, korunami a věnci v mírném reliéfu.

Sloupy nesou kládí, na římsě spočívá trojhranný štítek s postranními jehlanci; stanová střecha prohnutých ploch ukončena vasou. Archivoly výklenků ozdobeny reliefy rosett, hvězd a věnců z trní, v cviklech postavy andělů s různými attributy; ve vlysech nápisy: (východ.) VENI CORONABERIS (záp.)

Obr. 77. Lúže. Púdorýs kostela P. Marie na Chlumpku a Jesoviské residence.

SI EST DOLOR SIMILIS (sev.) TVNC DIXI: ECCE VENIO (jih) PROPERA AMICA MEA. Čtyři užší a nižší kaple postaveny na balustradě podélných stran. Dva jonisující sloupy s kanellurami, stuhovým ornamentem s vsazenými hlavičkami andělků ozdobené, nesou kládí s trojhranným štítem;

střecha plochá s piniovou šíškou ve středu a čtyřmi vasami po stranách. Ve cviklech výklenků andílčí hlavy, ve vlysech: (sev.) MACVLA NON EST IN TE, PLACVI ALTISSIMO (jih) AVE GRATIA PLENA, AVRORA CONSVRGENS. Ve výklencích větších kaplí oltáře, na zadních stěnách všech freskové obrazy jednotlivých výjevů ze života P. Marie, přiléhající obsahem k nápisům ve vlysech. Jsou malovány velice zběžně (a opravami ztratily silně na původním rázu) kolem r. 1750. od *Františka Polanského* (1712.—1787) z Chrudimi.*)

Kněžiště zakončeno třemi stranami šestiúhelníka a vystupujíc nepatrně z celé stavby souvisí přímo s širší lodí. Ke kaplím po stranách lodi (tvořícím při pohledu zvenčí postranní lodi) přiléhají sakristie a nad nimi oratoře, jež mají v rozích vystavěna šneková schodiště. V meziokních lodi stojí na každé straně pět opěráků (na zdích kaplí); jsou ozdobeny pískovcovými kulemi a spojeny prohnutými křídly s lodí.

Dekorace hladce omítných stěn jest jednoduchá, klidná, vertikála úplně rozhoduje. V meziokních a na rozích postaveny na pískovcovém soklu těžké pilastry s římsovitou hlavicí. Nesou kládí, jehož vlys ozdoben tryglify a metopami, a římsa opatřená zubořezem obíhá kolem. Stejně členěny stěny lodi a kněžiště nad kaplemi, ač prostěji a bez kládí. V lodi a kněžišti oválná, v kaplích širokým segmentem přepnutá a v sakristii pravoúhlá okna ploše orámována. Portály lodi na sever a jih (v prvních kaplích) obloženy pískovcem, nad nimi kládí nesoucí úseky štítové římsy segmentové, ve středu plastická kartuš s monogrammy: ANNA a IHS. Do levé sakristie prostší portálek, ozdobený v nadpraží nádhernou kartuší akanthovou s monogramem: IPHS.

Střecha na lodi a kněžišti — valba břidlicová s plechovým sanktusem, na kaplích pultové střechy.

Západní průčelí obstaveno po stranách věžemi, jež do výše štítu z líce nevystupují. V přízemí ve středu hlavní portál, obstavený konkavní architekturou: za sebou stojící sloupy a nástěnné polosloupy toskánské nesou kládí a úseky štítové římsy se sochami ležících andělů.

Nad středem ve vlysu štítek s Hieserlovskou orlicí v akanthovém rámu, s opisem: ILLMA D · D · MARIA MAX · HISSERL NATA COM · DE SORA DŇA IN KOSSVMBERG FVNDATRIX * Nad znakem v korunované kartuši monogramm MARIA, pod ním MDCC. Stěna členěna do hlavní římsy stejně s podélnými stěnami, po stranách portálu prolomena dvěma nikami bohatě orámovanými se slušnými sochami sv. Josefa a Joachyma. Patro nad římsou kordonovou oživeno nakupenými, lehkými pilastry jonskými; uprostřed okno, po stranách menší do věží. Střechu lodi zakrývá štít (při opravě zvýšený) trojhranný, ořímsovaný a ozdobený andílky, nesoucími guirlandu (v tříčtvrtečním reliéfu), a monogrammem IHS.

*) Viz Pam. arch. VIII. 146., XVI. 686—687.

Věže hranolové, s nárožními pilastry korintskými a okny na všech stranách, pokryty plechovými cibulemi s lucernami, báními a kříži.

Vnitřek chrámu, celkem 29·30 *m* dlouhý, 20 *m* vysoký, rozvržen lodí, s podkruchtím 20·50 *m* dl., 9·70 *m* šir., s přiléhajícími třemi páry kaplí po stranách a poměrně krátkým kněžištěm; na západě vstupují ke kaplím širší, hmotné věže.

Stěny, hladké až na několik štukových ozdob, rozděleny pilastry na podstavcích, s korintskými hlavicemi; ty nesou kolem obfahající kládí, na pilastrech a na rozích bohatě oblomované, s prázdným vlysem a římsou se zubořezem na konsolách.

Cihlová klenba valená, v kněžišti konchou ukončená, dělena širokými pásy a prolomena v kněžišti sedmi, v lodi třemi páry oválových oken; nad okny lunetty.

Kněžiště 8·80 *m* dl., 6·35 *m* šir., skoro úplně zabráno zděnou architekturou hlavního oltáře. Těsně u přechodu v loď vchody do sakristie a depositáře, obdélných místností klášterní klenbou sklenutých, s pravoúhlými okny. Podél jich stěn dubová deštění lištovaná, skrývající vchody do hořejších oratoří (jich otvory s dřevěnou balustradou nad vchody sakristií) a na kazatelnu.

V interkolumniích lodí otvírají se tři páry polokruhových oblouků 3·75 *m* šir. do kaplí 3·80 *m* dl., 3 *m* šir., valeně klenutých. Nad nimi empory s obloukem 4 *m* vys., 3·65 *m* šir., klenuté rovněž valeně a spojené průchody. Cvikle oblouků vyplněny štukovými rostlinami, na klenácích hlavicky andílčí. Empora hudební, podklenutá valeně s výsečí nad postranními vchody do věží; v cviklech troubící andělé. Dveře vchodů opatřeny slohovými tepanými závěsy, štítky, zámky a přítuhami.

Vnitřní zařízení (v letech 1695.—1700. dokončené) jest jednotné a nádherné, ač nepřeplišuje. Některé námětky rokokové a moderní dosti obratně celku přizpůsobeny. (Několik kusů uloženo v církevním museu na zámku Rychmburském.)

Hlavní oltář pod zděnou renaissanční rotundou, sklenutou kupolí s lucernou o osmi oknech. Plocha kopule oživena pásy a dekorována štukem, rohy lucerny obstaveny pilastry a četnými postavami andlíků ozdobena římsa. Vrchol tvoří monogramm MARIA v paprscích a nad ním upevněný symbol — holubice. Průčelní, do plocha vyzděná strana rotundy v celé šířce kněžiště, otvírá se segmentovým obloukem, nad 3·70 *m* vyklenutým, s profilovanou archivoltou, v náběhu přerušenu římsou; na středním klenáku v kartuši znak Hieserlovský, od něhož visící guirlandy drží ve cviklech umístění andílčí. Po stranách oblouku nesou dva nástěnné korintské, kanellované pilastry kládí a krátké jeho segmentové úseky. Ve středu řezaný monogramm MARIA v paprscích, na úsecích výborné dřevěné sochy s vkusnou polychromií: na pravo anděl zvěstující s lilii v ruce, na levo P. Maria klečící u lavice s vyřezávanou postranicí. Vnitřek rotundy moderně polychromován, osvětlen dvěma okny z ochozu a dvěma z pobočných

místností. Tato jsou orámována dřevěnými pilastry s kládím a segmentovou římsou, zdobenými vaječným, zubořezem a hlavami andělů.

Oltář má zděnou mensu a tabernakl zdobený řezbou akanthovou; nad ním v stříbrném rámu (jež 1694. daroval P. Chotek a sklo křišťálové

Obr. 78. Lúče. Kostel P. Marie na Chlumku. Hlavní oltář.

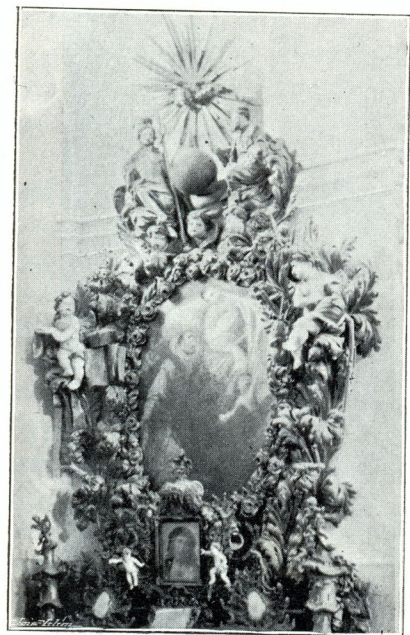
hraběnka Františka Kinská roz. Běrková) zasazen v ploše řezaného ovocného a rostlinného dekoru, z rohů hojnosti se sypajícího, obraz P. Marie s Ježíškem v loktech, s nasazenými stříbrnými korunkami. Jest to kopie renaissančního originalu z Drážďan do chrámu sv. Jakuba v Innsbrucku

přeneseného, z první polovice XVII. století. (Reprod. viz u Blažka l. c. str. 9.) Nad obrazem skupina sv. Trojice v životní velikosti, s andělíčky; po stranách tabernaklu na diagonálních podstavcích řemeslné sochy andělů nadpřirozené velikosti, před něj postavena pozdější rocaillová predella v půdorysu zprohýbaná, z tepaného a stříbřeného plechu, s trojramennými svícny a nástavcem, ukončeným korunovanou prázdnou kartuší. (Obr. čís. 78.)

Vedlejší oltáře, počtem šest, postaveny v kaplích. Vždy dva protější podobné koncepcí řezeb a figuralní části. Část figuralní prostřední, někde i slabá, za to zladené řezby, ač pracují prostředky konventionálními (akanth, slunečnice, růže), jsou virtuózní, lehce provedeny; obrazy jsou nestejně ceny.

Zděné mensy obstateny v rozích diagonálními podstavci s vasami různých tvarů, v průčelí antipendia na plátně křiklavě malovaná. Rámy oválných obrazů (osy 1'78 m a 1'35 m dl.) tvoří několik druhů bohatě řezaného a zladeného listoví. Vše poseto soškami andělů. Také rámečky tabulek s mešními modlitbami jsou výtečně řezány.

1. v pravo sv. Jana Nepomuckého. Oválný rám z drobných akanthů v ploše z širokých listů akanthových tvořené; na některých volutově stočených sedí andělkové. Nahoře nástavec se soškou P. Marie, andělky a jazykem v paprscích. Na mense na malém rocaillovém podstavci (přídavek z konce XVIII. stol.) v rámečku

Obr. 79. Lůže. Kostel P. Marie na Chlumku.
Oltář sv. Ignáce.

s růžovými festony obraz sv. Stanislava, pod ním v kartuších:

S:

STANI:

SLAUS. a: AMORIS ECTYPON.

KOSTKA

S: J:

2. Podobný s obrazem: sv. Anna a Joachim vyučují P. Marii. Po stranách andělé nesou skříň s růžencem a škebli s perlou. V nástavci socha sv. Aloise, na mense rokokový rám s obrazem sv. Aloise s podpisem:

ALOY:

SIUS a: SANCTUS THAUMA:

GONZAGA:

TURGUS.

S: J:

(Obr. čís. 80.)

3. (na pravo.) V rámu z růží, obklopený řezanými listy a květy akanthovými, obraz znázorňující sv. Františka s lasturou v ruce, u jehož nohou leží divoch držící pásku s číslem 1200000; po stranách andělé s missionářským kloboukem a srdcem, v nástavci anděl nese krucifix. Na mense v prostém rámu pod lambrekinem obraz P. Marie z XVIII. stol.

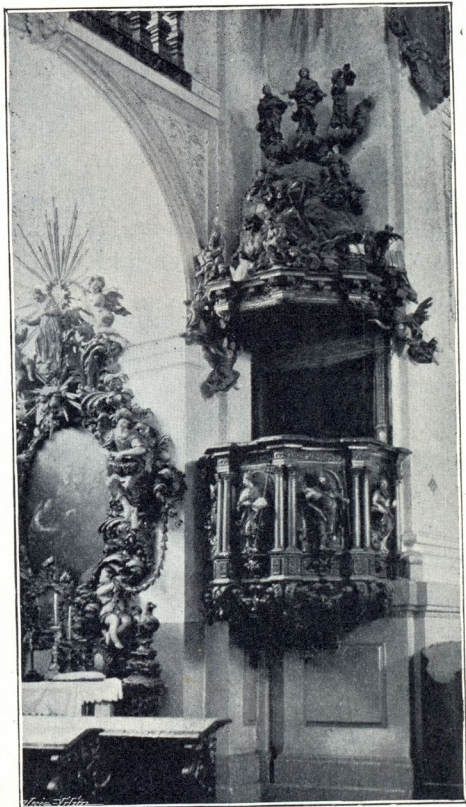
Vedle oltáře na zdi krucifix 4 m vys., po stranách sochy P. Marie a sv. Jana, hrubě pracované, 2 m vysoké.

4. Obraz sv. Ignáce, přijímajícího poselství s nebe, malé ceny; v pozadí architektura s loggiemi (Košumberk?). Po stranách andělé s biretem a rouchy kněžskými a brněním, v nástavci sv. Trojice. Na mense obraz Krista. (Obr. čís. 79.)

5. Rám z lilií v ploše z akanthů à jour řezaných, stočených v spirály a voluty a propletených růžovými festony; zde stupňuje se virtuosita řezby k vrcholu. Obraz sv. Apoleny, již katané mučí a za vlasy vlekou. V nástavci socha sv. Apoleny, po stranách andělé s mečem laurem opleteným a s ratolestí palmy, pod nimi stojící andělé s palmovou ratolestí a kusy uhlí. Na mense v rokokovém rámu obraz missionářů sv. Jakuba, Jana a Pavla.

6. Obraz sv. Barbory, podávající nemocnému kalich. Po stranách sošky anděla strážného, jenž dítě na obraz ukazuje, a druhého s plamenným mečem; v nástavci socha sv. Barbory s lebkou v ruce, obklopená anděly.

Kazatelna (obr. čís. 80.) nástěnná, s nasazovanými řezbami a sošnickou výzdobou; provedení obou stejně pečlivé a výtečné. Celek asi 6 m vys. Spodek čtyřbokého řečniště zdoben řezbou stuh a volut z akanthů, provázejících hrany podbrádky a dole v uzel spojených. Na rozích poprsnice dvojice sloupků korintských na společném podstavci nesou kládí s vlysem akanthy vyloženým a silně oblomené. Ve výplních na ozdobných konsolkách sošky čtyř sv. otců. Stěna nad řečništěm obložena deštěním akanthy a hlavičkami andělů ozdobeným a pilastry rozčleněným. Pětiboká stříška, nesená anděly, s bohatou římsou na konsolách, na rozích

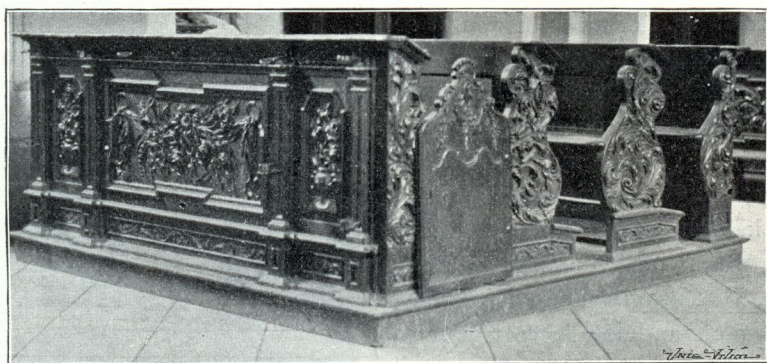

Obr. 80. Lůže. Kostel P. Marie na Chlumku. Kazatelna a oltář sv. Anny.

oblamovanou; na ní stojí čtyři sošky sv. evangelistů a nejvýše řada sošek představujících proměnění Páně na hoře Tábor v realisticky upraveném okolí hory a stromů. Nad stříškou na stěně Bůh otec v oblacích a paprscích, anděly obklopen.

Zpovědnice dubové, asi 3 m vys., počtem šest (v postranních kaplích), třídlílné: čtyři se štítky trojhrannými, dvě se segmentovými. Protější korrespondují výzdobou: rohové pilastry, kládí i římsa ozdobeny nasazovanou výtečnou řezbou akanthů, festonů růžových a lastur; plochy deštění vnitřku a dvírek ozdobeny lištnami a některé vyplněny obrazy Ukřižovaného a bičovaného Krista (na plátně). Na štítcích stojí sochy: Davida s harfou, sv. Anny, sv. Barbory, sv. Petra, P. Marie a Krista.

V a r h a n y s dvojdílným korpusem o třech a pěti odděleních. Ořímsovány a ozdobeny visutými řezbami akanthů, růžovými festony na štítcích a vlysech a soškami andílků.

Obr. 81. Lůže. Kostel P. Matie na Chlumku. Lavice.

L a v i c e (18 ve čtyřech odděleních) 2·50 m dlouhé, s vyřezávanými postranicemi. Podélné strany děleny pilastry, v plochách lištnami ovroubených řezaný dekor vegetabilní ve festonech a vasách. (Obr. čís. 81.)

V sakristii: V pravé sakristii dvě kredenční skříně mají na dvířkách kytice ve vasách, řezané v polovičním reliefu, a nástavce z akanthových listů. Na jedné skříně nasazen na hlavě anděla výborně řezaný křížek z hruškového dřeva, 0·44 m vys. H o d i n y ve skříně 2·40 m vys. s lištnovou ozdobou; svrchu dva andělci nesou guirlandu.

Na oltářích tři křížky z hruškového dřeva zručně řezané, 0·32 m vys.

O b r a z y: sv. Vavřinec, Pavel, bolestná P. Maria, sv. Václav, Vojtěch, Prokop, Ludmila, Blažej, Štěpán, Liborius, Valentin — v rámech vkusně řezaných, akanthovými listy, stuhami lemovaných; dva: sv. Thadeáš a sv. Aya mladší, v rokokových rámech. Pod obrazy v oválných kartuších obšírné nápisy o světcích a dnu jich uctívání.

V sakristii obrazy na plátně v řezaných rámech akanthových: sv. Alois, Jan Křtitel, Dominik, Stanislav, sv. Jakub, Jan a Pavel, misionáři; v pravé

poboční kapli »Ecce Homo!« na plátně ($0\cdot50 \times 0\cdot40\ m$) z konce XVII. stol; pod kruchtou: Adorace obrazu P. Marie ($2\cdot80 \times 2\cdot10\ m$) v širokém rámu.

Monstrance $0\cdot62\ m$ vys., $0\cdot33\ m$ šir., sluncová, rokoková. Noha pozdější se dvěma medaillony; na jednom relief P. Marie, na druhém nápis:

*Obietowana
od Jana Vita
1814.*

Obr. 82. Lůže. Kostel P. Marie na Chlumku. Kalich.

Ciborium barokní. Noha nová, kuppa stříbrná, zlacená, $0\cdot094\ m$ vysoká a $0\cdot145\ m$ v průměru. Plášťik z akanthů jest prolamován, na medaillonech reliefy P. Marie, sv. Anny, Simeona a Josefa; kolem nich oválové rámečky a ovruba plášťiku posázeny granáty, na víčku vytepány ovocné festony, ve středu na velké kouli monogram IHS , granáty ovroubený. Kuppa s víčkem $0\cdot25\ m$ vys.

Kalich barokní, $0\cdot28\ m$ vysoký. Noha nová, kuppa stříbrná, zlacená, $0\cdot15\ m$ v prům., pokryta pláštěm z tepaných stuhových ornamentů, ovocného dekoru a hlav andílčích kolem tří oválných medaillonů s reliefy sv. Alojse, Františka a Ignáce. Ovruba plášťiku tvořena řadou košíků ovoce. Pěkná práce z konce XVII. stol. (Obr. č. 82.)

Kalich barokní, $0\cdot28\ m$ vysoký, podobný předešlému. Noha nová, v medaillonech relief sv. Václava, P. Marie a korunování P. Marie. Hrubší práce současná.

Ciborium rokokové, s víčkem $0\cdot35\ m$ vys., mosazné, zlacené. Noha

s tepanými rocaillovými kartušemi, trojboký nodus vasovitý, na kuppě ($0\cdot13\ m$ v průměru) plášťik, stejně jako noha tepaný.

Pacifikál, $0\cdot37\ m$ vysoký, rokokový; pozlacená měď. Noha čtyřboká s bohatými rocailly, nodus vasovitý, nahoře monogramm MARIA na paprscích. Slušná práce.

Dvě trojboké, rokokové visací lampy před hlavním oltářem, z postříbřeného plechu.

Švícny: šest cínových, $0\cdot88\ m$ vys., výborné práce z konce XVII. stol. Plochy nohy vyzdobeny oválným medaillonem, kolem festony a rostlinný

dekor, na hranách akanthový list litý; stonek bohatě profilován a ozdoben nasazenými listy akanthu a třemi hlavičkami okřídlenými. Dva podobné, 0·32 *m* vys.

Plechové, rokokové, bez ozdob: dva 0·50 *m*, šest 0·38 *m*, dva 0·53 *m* vysoké. Dřevěné barokní, z XVIII. století: dva 0·51 *m*, dva 0·64 *m*, čtyři 0·64 *m* vysoké.

Náhrobní kámen nad kryptou v lodi, z červeného mramoru, 1·88 *m* dlouhý, 1·15 *m* široký. Ve středu nasazena orlice Hieserlovská z mosazi litá, kolem nápis (písmena jednotlivá vyložena mosazí):

ILLMA:D:D:MARIA MAX: | EVA T:HISSERLIANA NATA COM:
DE SORA | DOM: IN KOSSUMBERG ~ | TEMPLI HVIVS ET RESID:
FVNDATRIX: pod orlicí: OBIT A^o 1690. | DIE 17·OCTOBR.

Na východ od kostela stojí bývalá (do roku 1773.) RESIDENCE Jesuitů, vystavěná 1678.—1682. (Půdorys viz na obr. čís. 77.); od ní vedlo (nedávno sbořené) kryté schodiště ke šneku rohové kaple ambitu. Obdélné stavení uprostřed parku původně bylo dvojpatrové, s kaplí sv. Jana Křt.; roku 1823. sbořeno druhé patro, mansarda v letech 80-tých nahrazena valbou taškovou, dělení vnitřní přestavbou změněno a kaple zrušena. Stěny zvenčí prostě pilastry článkovány.

Na východní straně prostý portal, na západě ve středu (teď pošinutý v levo) vchod převýšený úseky oblamované římsy s kartuší, na levém konci průčelí podobný portal, nad jehož římsou ve stuhovém bohatém orámování znak Hieserlovský (s nápisem jako nad portalem chrámovým). Mříž v segmentovém světlíku skuta z oblých prutů: závitnice ze středu do postranních polí se rozvíjející, s konci na plocho vytepanými, se prostupují.

Uvnitř pravoúhlé místnosti bez původního vzhledu, na schodišti niky s mušlovou konchou.

Na jižní straně parku stavení obdélné mající nad středem věžičku s šindelovou lucernou, dříve škola, nyní stáje. Letopočet 1799 na hodinách značí rok opravy.

Na západ od kostela BYVALÉ SÍDLO hrab. Hieserlové, roku 1683.—1684. vystavěné, nyní již bez původní úpravy. Zachována jen brána dvora, pokrytá jonskými združenými pilastry s oblamovaným kládím, s bezcennou kopií obrazu Madonny Chlumské ve středu.

MĚSTEČKO LŮŽE se dvěma předměstími — Židovským a Zá-kostelím — připomíná se již r. 1372. (ke Košumberku). Vyhořelo několi-krát: celé r. 1564., pak 1691. a 1790. Náměstí je pravidelný čtverhran, z jehož stran a dvou rohů vybíhají úzké ulice. Několik barokních domů na náměstí z XVIII. století, s šindelovými mansardami a vysokými štíty: čís. 6., 8., 9., 146.

Uprostřed náměstí stojí RADNICE. (Viz Čes. Východ 1900. č. 46. [feuilleton].) Vystavěna byla 1542. od Diviše Slavaty z Chlumu a Košum-

berka s dílnou kovářskou a zámečnickou. Radnicí stala se 1570., několikrát vyhořela; dle nadpisu v nadpraží vchodu (ANNO 1744.) byla v ten čas opravována: přistavěn zejména větší díl na západ; r. 1856. ubourána část severní, věž cibulovitá nahrazena nyní vyšší.

V archivu: kopiář z r. 1630., na jehož deskách nalepeny pergamenové listy opisu evangelia z XV. stol.; na knize artikulů z r. 1727. řezané pouzdro s pečeti mlynářského cechu; vazby knih z XVIII. stol. Cechovní truhlice městská, stavebních řemesel z r. 1728., jiná ze XVII. stol. Právo obce Brda z počátku XIX. stol. s nápisem: OBEC BRDO PANSTWI RYCHMBVRK.

Na chodbě a na půdě portraity ze XVII. stol., na plátně: Hau-bitze, Diviše Slavaty, Františka ze Zástřizel, Marie Hieserlové, Johanny Barbory, její dcery, Křištofa Hieserle, některého Slavaty a neznámého šlechtice.

Pečetidla: 1. Železné, okrouhlé, výraz 0·025 *m* v průměru. Kolem znaku městského opis: PECET · RICHTARSKA · MESTECZKA · LVZE · 1643.

2. Stříbrné, okrouhlé, výraz 0·03 *m*. Kolem městského znaku: PECZET · MIESTECZKA · LUZE · Držadlo překlopné. Počátek XVIII. stol.

3. Železné, okrouhlé, výraz 0·046 *m* v průměru, nejstarší, ze začátku XVII. stol. Opis: PECZET + MIE + + STECZKA + LVZE × + ×

4. Cechu pekařského, mosazné, výraz 0·032 *m* v průměru. Kolem znaku s emblemy: PECT · CECHEV · PEKARSKEHO · MLYNARSK · MEST · L · , nad znakem 1612.

U předsedy cechu ševcovského truhlice z konce XVII. století a stříbrné pečetidlo, okrouhlé, výraz 0·034 *m* průměru. Kolem emblemu opis: MI · CECHE · A MIST · RZEME · SSEW · W MIEST · LVZI · , po stranách znaku 98 (asi 1698.). Držadlo překlopné s rytými ornamenty z lilí, stuh a akanthů.

Zvonek ve věžičce nedostupný.

SYNAGOGA z konce XVIII. století. Na stěnách pilastry, okna a vchody s chambranami, v průčelí štít zakončený trojúhelníkem. Uvnitř místnost valenou klenbou klenutá (na tři pole pásy dělenou), se štukovými zrcadly a výseči nad třemi páry oken; pásy neseny prostými pilastry. Kruchta zděná. Vestibulum zděné, obklopené mříží neumělou z plochých prutů. Architektura archy úmluvy korintšská, na zdi malovaná, část dřevěná. Desatero Boží má zavěšeny dvě desky a dvě ruce stříbrné, s tepanými emblemy bohoslužebnými.

V mlýnici »panského mlýna« dubový SLOUP (4 *m* vysoký, 0·50 *m* v průměru) nesoucí povalový strop; patka profilována, dřík dole sůžený šikmo ovinut provazcem, prostá hlavice s podbrádkou, kolem vyřezán nápis minuskulí:

Ісхъ великоуочный въ іеруду

Іако се іефа паніе | м д І зазало іаііі і роіаіеііо.

KAPLE A SOCHY.

KAPLE 14 pomocníků (Palestinská) vystavěna r. 1720. nákladem P. Jana Kloce, superiora residence Chlumské, na pokraji lesa u silnice k Bílému koni. (Blažek l. c. 30.)

Barokní budova centralní, osmiboká (strany 4·20—4·50 *m* šir.); na nárožích pilastry, na severním průčelí římsa s trojhranným štítkem spočívá na čtyřech pilastrech. Portálek s ploše profilovaným obložením, střední klenák zdoben volutou, nesoucí římsu s jejími dvěma úseky, ve středu kartuš s monogrammem ⁺IHS. Okna segmentová, jižní oválné. Šindelová vlašská čepice s lucernou a bání.

Vnitřek rozčleněn pilastry, v bocích výklenky, strop plochý. Na severu kruchta (nesená křížovou klenbičkou bez žeber), s balustradou vysazenou na pětibokém jehlanu, sůžená šnekem a postranní sakristií.

Hlavní oltář, s nepolychromovanou řezbou akanthového rámu, má obraz 14 pomocníků, postranní s velkým obrazem barokním na plátně: Kristus na kříži, druhý s rytinou Chrudimského Salvatora.

Obraz: Pieta (0·60×0·80 *m*) slušný, ze XVII. stol. Dva relikviáře v řezaných rámech akanthových, tři dřevěné sošky: sv. Františka, Antonína a Jana Nep., bezcenné (0·26 *m* vys.), krucifix 0·75 *m* vys., zručně řezaný z hrubkového dřeva, z počátku XVIII. stol., Kalvarie v zasklené skříni, z jantaru zhotovená, 1 *m* vys. Dřevěné svícny: šest 0·59 *m* vys., dobře napodobující hladké cínové, dva 0·56 *m* vys., bohatě řezané, barokní.

Zvonek v lucerně nepřístupný.

ROTUNDA na cestě ke Košumberku. Třístranná se skosenými rohy; stěny prolomeny segmentovými vchody. Západní průčelí dekorováno pilastry a štítkem, na vrcholu šindelové mansardy terracottová vása. Vnitřek ploše kryt, v rozích stěn niky s freskami ze života P. Marie, nad nimi kartuše se sv. Václavem, Vitem a Vojtěchem. Uprostřed řemeslná socha sv. Jana Nep. na pískovcovém podstavci, s nápisem:

VenerATIOnI
DIVI IoAn[~]Is
NepoMVCenI
eX Voto FIerI
ponIqVe FeCIT (= 1746.)

qVI SVB HVIVS
PROTECTIone
VIVere MorIqVe
DeCreVIT. (= 1745.)

Vzadu: I.M.D. 1829. 1885.

SLOUP se sochou sv. Jana Nepomuckého, na náměstí, pískovcový, asi 6 m vys. Na 10 stupních na hranolovém podstavci sloup o attické patce a korintské hlavici; socha slušná. Na podstavci již neúplný chronogramm (socha postavena tedy kolem 1712.):

DIVo
NepoMVCe
no
EreCta . . .
R . . . SI . . .

SOCHA sv. Floriana na Zákostelí, řemeslná, celek 3·50 m vys. Na podstavci relief kostela (Lůžský?), nad ním korunovaný městský znak s letopočtem 1777., v zadu:

KE CTI
SVATEHO
FLORIANA
POBOZNÍ
MIESSTIANE
LVZSKI
VISTAVIET
DALI
A. D. 1777.

Dvě **KAPLIČKY** s naivní empirovou dekorací a neumělými soškami sv. Václava a Jana Nepomuckého po stranách cesty na Chlumeck, v Žižkově ulici.

Rychmburk.

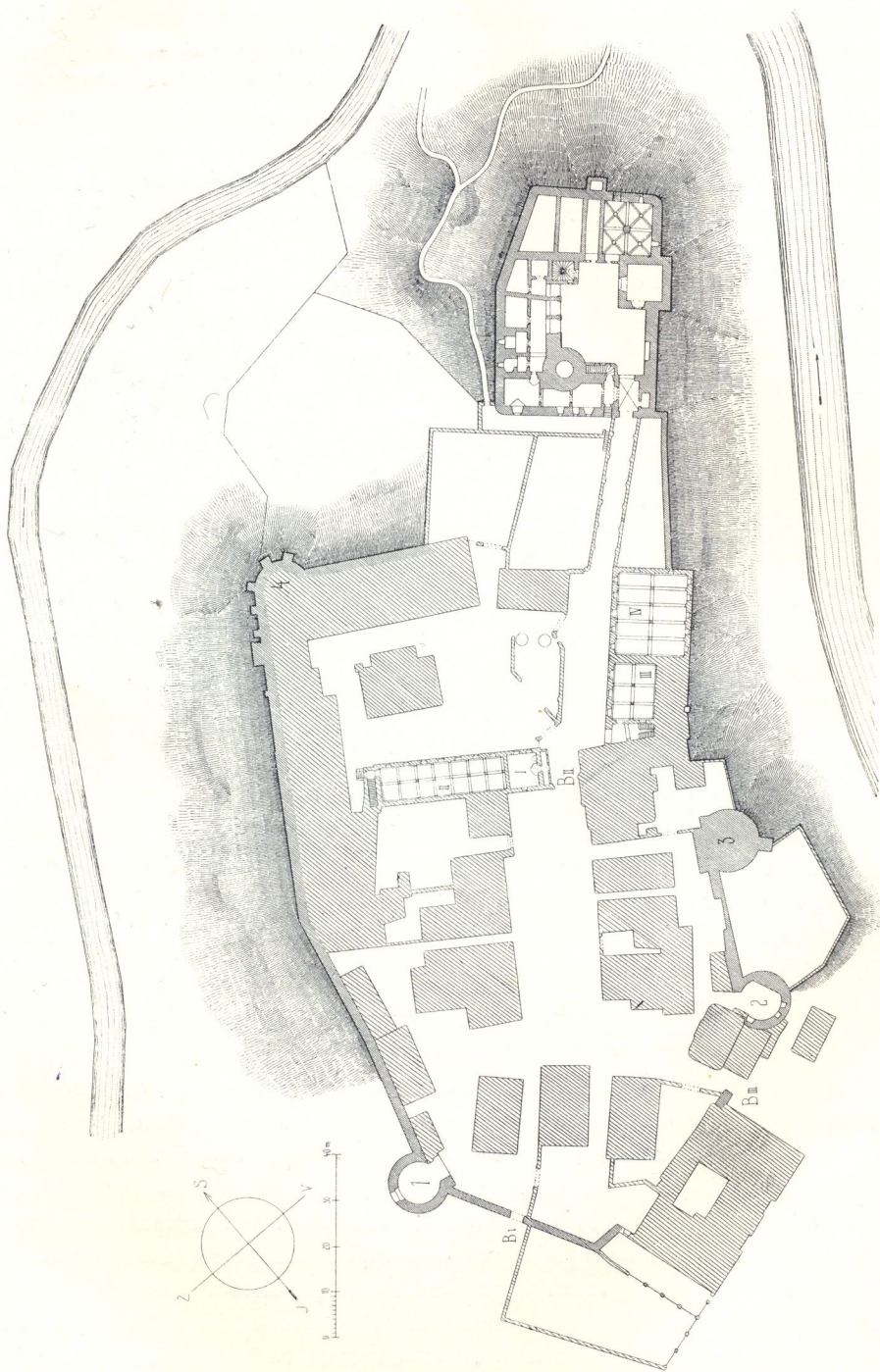
Pam. I. 162.—7., B. Grueber: Die Kunst des Mittelalters in Böhmen. IV. 83., F. A. Heber: Böhmens Burgen etc. I. 188.—201., IV. 160.—1., Meissner: Historisch-malerische Darstellungen aus Böhmen. (1798.), 157.—63., Schaller XI., 175., Sommer V., 235.—43., A. Sedláček: Hradby a zámky I. 75.—92., F. B. Mikovec: Mal.-hist. Skizzen aus Böhmen, 412., Rkp. sb. topograf. v archivu Musea král. čes. Hleslo: Richemburk, E. Musil-Daňkovský: Z Chrudimska (1892.), 40.—51., Čas. čes. Musea 1845, 61., Světozor 1881., 178., 1882., 365. Zlatá Praha 1885., 232. sq., IV., 808. (ill.), Posel z Vých. Čech 1874., čís. 1.—3., 6.—8., Jitřenka XV., 17., Hist. rozhledy I. Na faře pamětní knihy od r. 1783. a 1844. (s ill.), na obecním úřadě pamětní kniha od poč. XIX. stol. Zámecký archiv (částečně koupěn 1898. pro čes. Museum. — Věst. českoslov. museí a spol. archeolog. III. 77. sq.).

Rytiny ze sbírky F. K. Wolfa (Prag 1807): 1. Puchěrný z r. 1797. dle J. Venuto. 2. W. Bergera z r. 1806. dle Malovce.

ZÁMEK, bývalý hrad, stojí na východním konci městečka. Založen byl koncem XIII. neb počátkem XIV. stol.; tehdy jmenuje se Tas z Rychmburka. Od 2. polovice XIV. stol. vládli zde páni z Pardubic, zejména znám jest Smil Flaška (1387.—1403.). Roku 1425. dobyt byl hrad Sirotky a na čas opanován. Po soudech s dědici Flašků obdržel hrad kolem 1456. Jan Pardus z Horky a Vratkova, jehož potomci a příbuzní vládli zde do počátku XVI. století. Po nich zdědili sídlo Valdštejnové; v ten čas asi byl hrad přestavěn a vyzdoben. (1552. na náhrobku zván: nova.) Roku 1558. přechází hrad s předhradím a pivovarem do rukou Berků a zůstává jich majetkem do r. 1714. Roku 1718. koupil jej Václav Norbert Oktavian ze Vchynic. Již poslední Berkové a zejména Kinští málo na hradě bydlili; pro úředníky zřídili domy v předhradí. Hrad pustl, zejména když střechy setlely. Teprve v letech 1793.—8. opravena nákladem Filippa Kinského patra, kaple ve věži a moderně vypravené místnosti opatřeny nábytkem. Od r. 1823. přešel hrad v majetek rodu Thurn-Taxisů.

Hrad skládá se z vlastní budovy a předhradí, koncem XV. neb začátkem XVI. stol. založeného, — východní to části nynějšího městečka. (Část západní s kostelem vznikla až v XVIII. století.)

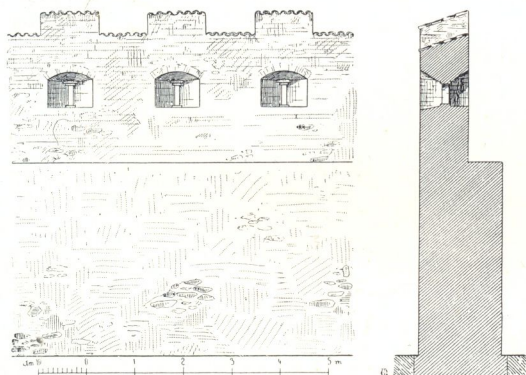
Hradby, z lomového kamene v síle 2 m zbudované, vinou se kolem předhradí ve formě lichoběžníka; zachovány jsou v půdoryse úplně, částečně i zdívo samo (obr. čís. 183.), na severní straně cihlovým cimbuřím opatřené a střílnami ve vzdálenosti 1·50 m prolomené. (obr. čís. 184.) Zpevněny jsou čtyřmi kulatými baštami v rozích, o průměru 13—13·50 m:

Obr. 183. Rychmburk. Přidorys hradu s předhradím. 1—4. Bašty, B^a — B^h Brány, I—IV. Místnosti v pivovaru a lihovaru se zachovanými klenbami.

bašta v rohu severozáp. (na obr. 183. čís. 1.) rozšířena moderním přístavkem kovárny (jinak nejzachovalejší, s úzkými střílnami); druhá (čís. 2.) zachována jen v půdoryse; třetí v rohu jihovýchod. (čís. 3.) má přistavěné schodiště a vnitřek jinak členěn (ve vížce na střeše zvonek hladký, bez nápisu); čtvrtá (čís. 4.) jest massivní a opřena pěti opěráky. Stopy dvou bran: jedna (B I.) vedla na západní straně z předhradí (3·20 *m* šir.), druhá (B II.) na východ k příkopu zámeckému — obě s úpravou XVIII. stol.; na třetí (u budovy lesního úřadu) upomíná již jen název »V bráně«. (B III.)

Dispozice předhradí dosud mnoho nezměněna: kolem nepravidelného náměstí stojí nízké domky a budovy panské. V nich zachovány některé místnosti s valenou klenbou: v pivovare v západním traktu

Obr. 184. Rychmburk. Hradby předhradí a řez příčný střílnou.

v předu místnost (I.) valeně s výsečí sklenutá s renaissančním portálkem, za ní sál (27 *m* dl., 7 *m* šir.) s klenbou na kulatých sloupech. (II.) Dobu této stavby určuje nápis na pískovcovém nadpraží, nedaleko zazděném (1·85 × 0·25 *m*), s korunovaným znakem Berků uprostřed:

FRANTISSEK	znak.	ANTONIN
HRABIE 16		86 BERKA. ~

Asi současná jest síň (III.) v lihovaru (12·30 *m* dl., 9 *m* šir.), zaklenutá valeně na pásy nesené sloupy a polosloupy toskanskými; poněkud pozdější (z XVIII. stol.) síň vedlejší (bývalá konírna) 18 *m* dl., 15 *m* šir., s klenbou na pilířích hranolových s římsami. (IV.)

Zámek stojí na rulovém ostrohu, jenž na třech stranách srázné dolů spadá a na západě souvisí s rovinou, kde rozkládá se předhradí.

Příkop ve skále vytesaný, jenž zámek od předhradí odděloval, proměněn nyní v zahradu a přepnut kamenným mostem 33·50 *m* dl., s plnou balustradou pískovcovou. Vlastní budovu zámku tvoří tři křídla a polokřídlo, kolem čtyřhranného dvora (v jehož západním koutě stojí věž) rozložená. Křídla jsou dvojpatrové budovy, částečně omítnuté, zbudované

z lámaného kamene vrstveného a kryté moderními valbami břidlicovými, se zajímavými barokními komíny.

Zevnější strana západního křídla, 34·50 *m* dl., zmodernisována; velká okna v různých úrovních. (obr. čís. 185.) Z mostu vchází se portálem polokruhovým, ploše profilovaným (3 *m* šir.) do průjezdu, křížově s ostrými hranami klenutého.

Severní křídlo na zevnější straně (49 *m* dl.), poněkud lomené v půdoryse, má v přízemí úzké střílny, v prvním patře úzká okna pravoúhlá, různé velikosti, s pozdně gotickým ostěním a římsami — na dvou

Obr. 185. Rychmburk. Zámek. Pohled na křídlo západní a severní.

původní mříže z prutů kulatého profilu, diagonalně prostrkávaných — v druhém patře okna moderní, jen na východním konci stopy gotického arkýře: pod zazděným vchodem pískovcové krákorce z 3—5 břeven na sebe položených a přečnívajících. (obr. čís. 185.)

Uprostřed východního křídla (28·50 *m* dl.) vystupuje přístavek — původně snad obranná věž — o 2·50 *m* z líce, s moderními okny. Přízemí křídla bez oken, vchod 2·16 *m* vys. (ve větším otvoru 2 *m* širokém, s líhou kamennou na mříž) zazděn. V prvním patře na sever okno s ostěním a mříží, podobnými oněm na křídle severním, na jih dvě okna dvojdílná, jejichž profilující články se prostupují (pod levým malé okénko).

Strana jižní 40·80 *m* dl., na hmotné podezdívce stojící, členěna čelem západního křídla (ve všech patrech zmodernisovaným) a východního; jež má v prvním patře troj- a dvojdílné okno gotické (částečně zazděná)

a nad druhým — moderním — patrem zbytky, vyžlabené gotické římsy a krákorec ukončující zaoblený roh. Část mezi čely obou křídel zastavena hradbou a přízemní budovou 11·50 *m* dl., o 2·50 *m* z líce vystupující, opřenou v podezdívce dvěma opěráky. Široké, pravoúhlé okno gotické ve středu zazděno. (Obr. čís. 186.)

Nádvorí dosti těsné, do čtverhranu (23·50 × 18·20 *m*) obklopeno křídly; v západním koutě stojí věž, nejstarší část hradu, ze XIV. století. Jest zbudována na průměru 9·50 *m* z lomového kamene a vysoká 30 *m*,

Obr. 186. Rychmburk. Zámek. Pohled na část předhradí s 3. baštou a jižní stranu zámku.

o pěti patrech. (Původně ještě vyšší, ale pro chatrnost zdíva snesena o několik metrů.) Okna zvětšena; krytá plechovým kuzelem. *)

Přízemí zasypáno, v prvním patře sklenutá komora: v druhém patře kaple sv. Kříže (založením ze XVII. stol., v letech 1737.—53. farní pro městečko, 1802. obnovena) s dvěma okny, klenutá pětidílnou klenbou bez žebířů. K opravě zámku a kaple vztahuje se chronogramm, napsaný nad vchodem:

COMES
PHILIPPVS KĚNSKY DE CHĚNITZ ET
TETTAV SVA EXRVĚNA RESTAVRAVIT.

*) Pro silnou vrstvu omítky, na níž zbytky rustiky ze XVI. stol., nedá se na ten čas zjistiti, je-li vázána s přiléhajícími budovami.

Zařízení empirové z r. 1802.: oltář s vysokým křížem na tabernaklu a čtyřmi, slušně ze dřeva řezanými svícny a lavice.

Kasule 0·92 *m* dl., 0·66 *m* šir. (obr. čís. 187.): na brokatu — zelené hedvábí s rozhozenými květy zvonků — našit na straně dorsální střední pás, 0·20 *m* šir., s ornamentem motivů květinových, vyšitým barevným hedvábím a stříbrem; dole nápis: AHBZDAZL · LAHBBM, korunovaný znak Berků a letop. 1694. Na pektoralní straně stejnou technikou vyšit květinový feston. K tomu velum.

Ve třetím a čtvrtém patře církevní museum předmětů z patronálních kostelů sem svezenných: Radhoště, Chroustovic, Chlumku, Lůže, Štěpánova, Skutče, Lažan, Perálce atd. Předměty neladně uloženy a skoro zkáze vydány. Zbytky oltářů (obrazy, rámy obrazů, sošky, vasy) předměty uměleckého průmyslu (svícny, zvonky, kaditelnice a ložky, paramenta) atd. vesměs méně cenné věci z XVIII. stol.

Do pátého patra, jež otevřeno deseti pravoúhlými okénky, vede 38 schodů v síle zdi; místnost beze stropu osmiboká, kolem ní v síle zdi obíhá ochoz se sedmi otvory (v jednom vyzděn krb) — snad sídlo hlásného.

Nádvorní strana severního křídla (obr. čís. 188.) omítnutá, zachovala nejvíce podobu s počátku XVI. stol. Ve výši prvního patra pavlač, nesená čtyřmi polokruhovitými oblouky nestejně širokými (nyní částečně zazděny), na třech hranolových pilířích. Na poprsnici pavlače — 1·10 *m* vysoké — plastický znak Valdštýnský z pískovce. (Ill. viz u Sedláčka l. c. I. 84.) Chodba pod pavlačí sklenuta valeně a dva portálky pravoúhlé, s plochým profilem, vedou odtud do přízemí křídla (nyní dřevníky), jiný do sklepa.

Z pavlače vedou do prvního patra tři portálky a široké okno. Dva portálky (druhý zazděn a se znakem Valdštýnským v nadpraží, 0·45 *m* vys.) s pravoúhlým ostěním, stejně profilovaným oblouny, do rohu vstaveným sloupkem s válcovou patkou a stočeným torem, v rozích se prostupujícími, vedou do archivu dominikálního s valenou klenbou a kamenými lavicemi ve špaletách oken. V archivu uloženy listiny a knihy správy panství od 18. stol., některé v pěkných, kožených vazbách, plány obcí a budov celé državy Thurn-Taxisů v Čechách z konce 18. a zač. 19. stol. a právo rychtářské obce Lešan. Třetí portálek, bohatěji než ostatní profilovaný (profil viz na obr. čís. 189.), s původními dveřmi železnými a okno (1·92 × 1·50 *m*) troj-

Obr. 187. Rychmburk. Zámek. Kasule z r. 1694.

dílné, dělené kamennými, profilovanými pruty a opatřené mříží z kulatých prutů se prostupujících — uvnitř ve špaletě kamenné lavice — vedou do sálu, v jehož západním koutě vyzděn kruhový prostor,*) osvětlený malým okénkem u podlahy, s portálem, zaklenutým segmenty, na oslí oblouk upomínajícími; jeho široké ostění ostře profilováno články v rozích prostouplými. (obr. čís. 190.)

V druhém patře tři okna — čtvrté moderní — nepravidelně umístěná, s římsami a ostěním profilovaným jako na straně zevnější. Do východního

Obr. 188. Rychmburk. Zámek. Nádvoří. (Severní strana.)

koutu dvora vsunuto schodiště; jeho původní tři okénka profilovaná z části zazděna, ostatní jakož i celé vrchní patro a přístavek v předu moderní.

Nádvorní průčelí ostatních křídel i vnitřek zmodernisovány. Hlubokých sklepů použito za lednice, v přízemí vesměs barokně klenuté místnosti; jediná gotická zachována ve východním křídle (nyní dřevník), 11 m dl., 10 m šir., 2·50 m vys. sklenutá čtyřmi kříži. Mohutná pískovcová žebra, 0·19 m šir., prostého profilu U, sbíhají uprostřed na osmiboký pilř, na stěnách na jehlancovité konsoly s hranolovým plinthem; svorníky kulaté, hladké. V patrech řada pokojů, některé (v západním křídle) opatřeny zvětšely již empirovým nábytkem, rytinami a portraity Filippa Kin-ského; v ostatních byty úředníků.

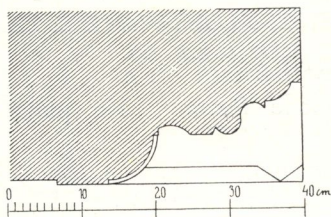
*) Viz: Lumír II. (1852.), 691., Rod. kronika, 1863., 190., Čes. Východ, 1896. č. 15.

KOSTEL P. MARIE (farní) v jižní části městečka. Vystavěn 1752.—3. nákladem Frant. Jos. Kinského (21. srpna r. 1753. vyzdvižen sanktus). Vedle postavena dřevěná zvonice, do níž 1808. převezeny zvony z kostela Janovičského (viz str. 44.). Roku 1816. sbourána dřevěná zvonice a přistavěna na západní průčelí zděná dle chronogrammu na mramorové desce nad portálem:

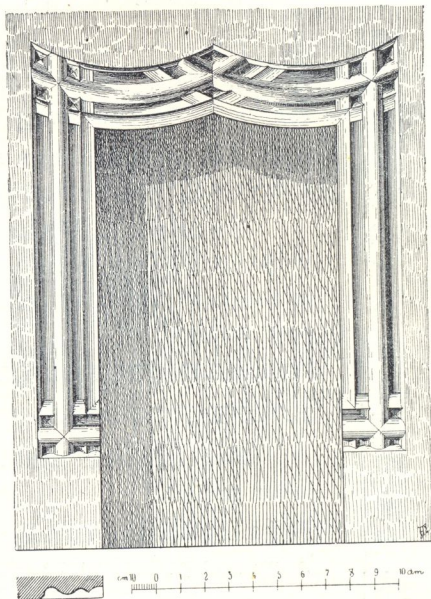
S NÁKLADEM GEGICH OSWICENOSTI
P. P. FILIPPA HRABĚTE KINSKIHO.

Poslední oprava 1894.

Orientovaná, jednolodní stavba bez slohu. Kněžiště pravoúhlé, 7 m dlouhé, 5·60 m široké, s dvěma okny a sakristií na východě přistavěnou, loď obdélná, 18·20 m dlouhá, 9·40 m široká, s třemi páry oken a dvěma vchody (jižní s předsíní). Strop plochý s bezcennými freskami:

Obr. 189. Rychmburk. Zámek. Profil ostění portálu.

Obr. 190. Rychmburk. Zámek. Portálek.

v kněžišti sv. Trojice, v lodi večeře Páně a čtyři výjevy ze starého zákona. Zvenčí jednoduchá, lisenovaná omítka. Na západě věž, čtyřboký hranol s pískovcovými nárožníky, dělený řimsou. Přízemí, sklenuté plackou, otvírá se ven a do lodi. V patře čtyři široká okna. Na kostele valba, na věži cibule břidlicová s lucernou.

Hřbitov obklíčen zdí, v níž na východě kostnice a v rozích čtyři kaple s bezcennými freskami evangelistů.

Hlavní oltář bezcenný, postranní (jeden s novým obrazem, druhý s obrazem 14 pomocníků) mají zděné mensy rokokové a bohatě řezané rocaillové rámy. Kazatelna rokoková obyčejných motivů, dvě zpovědnice třídlísné, varhany z r. 1808., barokní soška P. Marie na Božím hrobě — bez ceny.

Křtitelnice: železný kotlík na třech nohách, na dřevěném víku sv. Jan Křtitel.

Obrazy: Kristus na kříži, z poč. XVIII. stol.; čtyři velké obrazy svatých a světic, malované r. 1756. od *Jana Kubáta* (nákladem purkrabí Thad. Krále); dva malé, s výjevy ze života Ježíšova — vše na plátně.

Monstrance, 0'535 *m* vys., stříbrná, zlacená, darovaná vrchností r. 1797. Sluncového tvaru, s baňatou nohou a třemi kartušovými rámečky kolem středu.

Ciborium 0'35 *m* vys. (asi s monstrancí současně), s novou nohou; kuppa z pozlacené mědi, s pláštíkem ze stuhového ornamentu.

Pacifikal podoby kříže, 0'30 *m* vys., z r. 1806.

Svícný cínové: pět 0'56 *m*, jeden 0'385 *m* vys., z poč. XVIII. stol.; jeden 0'42 *m* vys., z XVIII. stol., pět 0'57 *m* vys., s vrtulovými stvoly, z r. 1806.

Tři rokokové kasule a dvě dalmatiky (barvy bílé, modré a červené), bohatě hedvábím vyšívané, z r. 1753.

Zvony: 1. Výška 0'83 *m*, průměr 0'92 *m*. Na uchách tulipány (?), na horní ploše stojaté akanthy, kolem koruny opakují se destičky reliéfů výjevů ze života loveckého, pod nimi nápis:

PROKRZIKVYTE HOSPODINV WSSICZKNI OBYWATELE ZEMIE
SLVZTE HOSPODINV S WESELM GOT ALEIN ZAL
DIE EHR MI C

Pod nápisem perlovec a ovocné festony. Na plášti na sever nápis:

Letha 1600 tento Swon Slit gest k rzyi a chwale panu Bohu a swatemu
Wacławu za drzeny panstwi Rychnuburskeho Gęgi miłości Prozenie
ni pani Markyty Berkowe Trzkwowny z Lippy pozustale wdowy
a Slawne Gęgi miłości pamieci Prozenem Panu panu Wacławowi
Weyssarskym Berkowi z Dube a z lippeho Panu na Rychnuburze budił
zowie a Olowym Weywysłym komorniku kralowstwi
Cielkeho a Pana pana Iwa Burjana euzebiusa Berky
z Dube a z lippeho syna Gich miłości na ten czas leta nem
a gierzyho kterehozto letha swrchu psany Pan Pan
Wacław Weyssarsky Berka X dne meszcyze rzierwen
ze ziwot swug dokonal.

Vedle znaky Trčků a Berků, pěkně modelované. Na jih letop. 1600 a relief: Kalvarie. (Rybička l. c. 75.)

2. Výška 0'63 *m*, průměr 0'64 *m*. Ucha s pletencem, plášť hladký; kolem koruny nápis pěknou kadeřavou majuskulí (dělitkem zvonek): (viz faksimile na obr. čís. 191.): O REX A GLO-
RIE VENI NOBIS CVM PACE MARIA A. XIV. století.

3. Výška 0·45 *m*, průměr 0·46 *m*. Ucha i plášť hladké; kolem koruny nápis tvarem současný s předešlým (viz faksimile na obr. čís. 192.):

O REX † GLORIÆ † VEUE † CVM PACE †.

XIV. století.

O REX † GLORIÆ † VEUE † CVM PACE †

Obr. 192. Rychmburk. Kostel P. Marie. Otisk nápisu na zvonu čís. 3.

4. Sanktusník nepřístupný. (Dle pamětní knihy slit roku 1753. a má reliefy P. Marie a sv. Donata.)

Náhrobní kameny z opuky a pískovce (pět v lodi, osm na hřbitově) z konce XVIII. a začátku XIX. století, rozbité, s nápisy částečně vyšlapanými:

1. Z r. 1755.

2. 1·80 *m* dl., 0·90 *m* šir., s nápisem:

VSNVL W PANV DIE 5 · MA
RTY PAN IOANES SHEII PAWEL
(B)EGWALY SLADEK RYCHMBVR :
SKY WIEKV SWEHO MAGI :
CÍ XXXVII LET DEG MV PAN
BVH LECHKE ODOPOZIWA
NI A SLAWNEHO Z MRTWICH
WSKRZISENI ·

L : P : 1758.

3. Z r. 1760.

4. Náhrobek ředitele Krále z r. 1783. atd.

PANSKÝ DVŮR naproti kostelu, vystavěný od Václava Berky r. 1584. – 6.; vyhořel 1681., opraven od Frant. Antonína Berky a znovu upraven od Filipa Kinského koncem XVIII. století.

Zachována dispoice budov a zahrady. Hlavní brána s rokokovou úpravou: ve středním klenáku znak Berků, nad ním v korunované kartuši znak Kinských. Po stranách brány zapuštěny pískovcové desky 1·20 *m* vys., se znaky pánů z Dubé a Lípy v oválovém věnci vavřínovém, jehož stuhy se v rozích ladně rozvinují; pod znaky v elipsových kartuších nápisy značně vytřelé (vyobr. viz u Sedláčka l. c. I., 77.):

Mar(k)gla Berkowa z Mezercic
ze a z lippy Manzielka geho (Milošti)
marzllawa Berky B. D. B. I.

Macław Berka z Dubu a Lip
peho a na Rychmburczu a geho (?)
czisarze rymiskeo radda a dal to
to dilo Dielafy: Letha P : 1584.

Na vnitřní straně zdi vedle brány zazděna deska pískovcová (3·80×1 *m*) s nápisem:

WENCESLAVS BERKA EREXIT
 FRANCISCVS ANTONIVS COMES BERKA
 PLEBIS NEQVITIA SPONTE INCENSVM
 REÆDIFICARI FECIT.
 MDCLXXXI.

Na budově ve východní části dvora stopy rustiky a deska se znakem Berků v oválné kartuši a věnci; pod ním nápis:

WACZLAW
 BERKA · 1586.

V zahradě (na severní straně dvora) jevící dosud francouzský způsob stříhaného parku zbytky skleníků a letního divadla rokokové úpravy. V západním koutě stojí monopteros: na šesti toskanských sloupech — do třetiny kanellovaných — dřevěná kopule, plechem krytá, o průměru 5·28 m. Uprostřed na hranolu empirové úpravy slušné poprsí (celek 2·40 m vys.). Na podstavci na mramorové desce znak Kinských s opisem na stuze: PRO FIDE REGE ET LEGE a nápis:

<i>Illustris/simo</i>	Znak.	<i>D. D. Philippo</i>
<i>Comiti</i>		<i>Kinsky,</i>
<i>de Chinütz, et Tettau, C. R. Apost.</i>		
<i>Majestatis intimo Consiliario et</i>		
<i>actuali Camerario, Reg. Polon. Ordinis</i>		
<i>Albae Aquilae, et S. Stanislai Mag-</i>		
<i>nae Crucis Equiti, Domino in</i>		
<i>Bürgstein, Richenburg, Chraustowitz,</i>		
<i>Mutzen, et Angern ec.</i>		
<i>Gratum Dominium Richenburgense posuit.</i>		
<i>Anno MDCCCXVIII.</i>		

KAPLE SV. JANA NEPOMUCKÉHO v »Klokočově«, čtvercová, valeně klenutá s výsečí. Na oltáříku slušný obraz sv. Jana na dřevě. 1. polovice XVIII. stol.

KAPLE SV. JOSEFA u silnice k Lažanům. Obdélná, s volutovým štítkem; valená klenba na pilastrech. Architektura oltářní malovaná. O něco mladší než předešlá.

SOCHA SV. THADEÁŠE na náměstí, 4 m vys., z pískovce; na trojbokém podstavci nápisy (na jih):

OBRAZ TENTO
 SV. THADEASSE
 BRATRANCE KRISTA PANA
 WE WSSEM GEST
 POMOCNA SSE

GISTA W KRZIZI OBRANA
 ORODVG ZA NAS V BOHA
 BRATRANČE KRISTAPANA
 SKRZE PROTIVENSTVI MNOHE
 CNOSTÍ A NEBE BRANA. (= 1723.)

(na sever:)

VZDRAWIL KRALE
 SIRSKEHO
 AKRALE BABILONSKÉHO
 60000 LIDV POKRZTIL
 I CELE KRALOWSTWI
 GEHO
 SKRZ WIRV KRISTV
 PRZIPOGIL.

(na západ)

KRZIZEM SWATIM
 HADVM MOC WZAL
 POHANSKE MODLI
 DABLV ZRVSSIL
 TOMV KAZDI SWIEDEC
 TWIDAL
 KDO GEHO MILOST
 ZKVSIL.

Socha slušná. Na soklu letopočty; 1722, 1842, 1868.

SOUSOŠÍ u silnice ke Krouné: po stranách krucifixu (5·50 m vys.
 sochy sv. Jana Evangelisty a Jana Nepom. Na hranolových podstavcích
 v rocaillových kartuších české nápisy, nad nimi latinské (na sochách
 nečitelné): (na kříži)

Erre
 QVantos pro Misero
 sIt peCCatore DoLores
 PařsVs.
 ŠTVG
 a pařz Co
 frpěl a gak
 VMřzeL
 pro nas bIDne
 ŠpaŠteL. (= 1737.)

Na pravé soše:

OřCře
 nařs kDa bVDe
 puřLeDnI bog

naš hVg przi
 nas a v=
 Chran
 nas.

Na levé soše:

Obrano
 Czli a gMena Do
 breho žašIn naš a
 Chran naš Wšje
 ho žLeho.

Na obecním úřadě městské pečetidlo, měděné, oválové, delší
 osa výrazu 0·027 *m*. Ve středu hrad s věžemi, cibulemi krytými (Rychm-
 burk?), opis: PECET · RICHTI · PREDHRADSKI. Držadlo liliovitě vy-
 krojeno. Dle Schallera z r. 1539., dle úpravy spíše však lze souditi na
 r. 1589. neb 1639.

Skuteč.

B. Paprocký: Diadochus. (1602.) V., Město Skuteč. (Zvl. otisk z Pam. arch. 1901.) Karel Zástěra: Skuteč a okolí. (1898.), Schaller XI. 179 sq., Sommer V. 245.—6., Zlatá Praha IV., 808., E. Musil-Daňkovský: Z Chrudimska (1892.), 71.—4., Rkp. sbírka topograf. v archivu Musea král. českého. Heslo: Richenburk. Opis I. dílu: Monografie Skutče od V. Svobody u K. Zástěry, Listiny B. V. Konečného (†) v majetku Al. Konečného, Jitřenka 1898., 362.—4., 1899. 28.—9., 363. sq., Škola a život 1876., Posel z Vých. Čech 1873., čís. 17.—20., 1874. čís. 12.—14., Chrud. Noviny 1884., čís. 45.; na faře: Pamětní knihy od r. 1699., 1750., 1853, na úřadě městském od 1793.—1840., pamětní kniha »chudého špitálu«.

Nejstarší prospekt z r. 1812. od ^{severu} severu kreslený (viz obr. čís. 200.). (Mědi-
rytina na městském úřadě.) *Myšín a Musil na Skutči*

Nikoli Roku 1289. připomíná se Skuteč jako město královské; později stalo se municipálním k panství Rychmburskému. Na bývalé ohražení upomínají již jen názvy: *nebylo hradeb* ve fortně — mezi kostelem špitalským a školou —, ve šraňku — jižní část města. *mluví ohrad* Starobylý ráz zničen požáry, zejména r. 1848. a 1862. *1867* *ml (myní Tomanův)*

KOSTEL NANEBEVZETÍ P. MARIE (děkanský). (Viz: Pam. arch. I. 169.—70., III. 138., VIII. 146., IX. 422., 751. Oest.-ung. Monarchie. Böhmen, II., 250.) Připomínán poprvé r. 1350. jako farní k biskupství litomyšlskému, r. 1656. povýšen na děkanský. Vyhořel kolem r. 1550., kdy znovu sklenuta

Obr. 201. Skuteč. Kostel Nanebevzetí P. Marie. (Pohled od jihovýchodu.)

lod'. Začátkem XVIII. století nové vnitřní zařízení, v letech 1756.—66. kostel nákladem 4115 zl. opraven (zejména věž*). Nový kryt r. 1784., r. 1790. vystavěny schody od náměstí. Roku 1848. vyhořel kostel, 1849 *22. února* bleskem poškozena věž, načež povystavěna o čtvrté patro s šindelovou střechou*) (1850.—52.). Poslední restaurace r. 1896. provedena Fr. Schmoranzem; na věž dána slohová stanová střecha.

Gotická budova orientovaná, jednolodní, s věží v západním průčelí, z první polovice XIV. století; stojí na nejvyšším místě města uprostřed bývalého hřbitova (do r. 1815.). Zdivo: lomová opuka, detaily a římsy z pískovce. (Obr. čís. 201. a čís. 202.)

*) V pamětní knize chybně praví se, že tehdy vystavěna věž od základů.

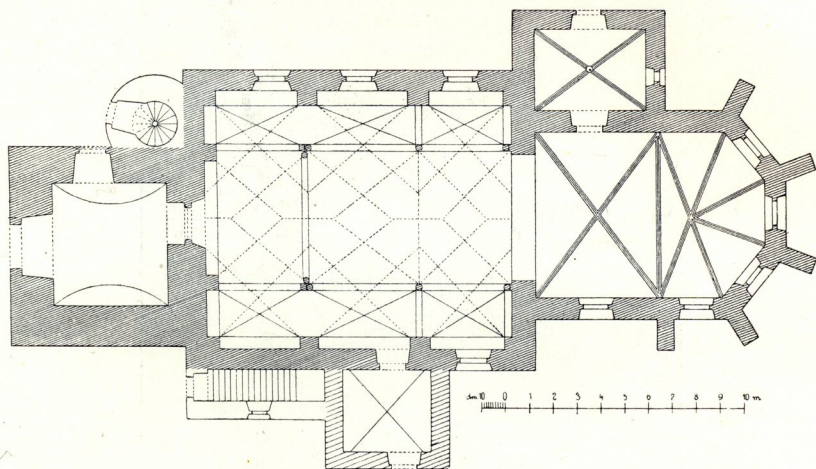
x) Novou tu věž stavěl Hanuš z Rychmburka, občan Kochove, a stavitelem měl být. *Flav. Pam. str. 24. a. 25.*

Od západu vedou ke kostelu schody, ukončené branou se sochami

sv. Floriana a Václava.

Kněžiště, polygonem ukončené, opřeno na rozích pěti opěráky 0·70 *m* šir. (o soklu 0·60 *m* vys., sešikmeném, a dvou ústupcích), nahoře skosenými. Pod okny probíhá kolem římsa ve výši 3·35 *m*, zpod vyžlabená. Na severní straně přiléhá sakristie s barokním pravoúhlým vchodem; na východě prolomeno okénko, 1·20 *m* vys., 0·30 *m* šir., s vytlučenou jednoduchou kružbou nosů.

Loď obdélná, s úpravou ze XVI. století: okna dole okrouhlá, nad nimi goticky lomená. K jižnímu portálu, z něhož zachoval se zbytek pův. pětistranného soklu a na něm čtyři patky sloupků ostění (moderní

Obr. 202. Skuteč. Kostel Nanebevzetí P. Marie. Půdorys

menší portál pošinut v levo), přistavěna zděná předsíňka. V přízemí jejím křížově bez žeber sklenutá kobka (3·60 *m* šir., 3·20 *m* dl.), v patře komora s třemi okny, k níž vede od západu novější schodiště. Průčelí o jednom ústupku členěno nad římsou dvěma pilastry; pravoúhlý portálek z poslední periody gotiky, 1·84 *m* vys., 0·96 *m* šir., profilován na ostění žlábkem a oblounem; v rohu šikmy stojí sloupek s vřetenovou patkou a protíná se v nadpraží s realisticky tesanými pruty se suky (obr. čís. 203).

Kostel pokryt moderní valbou břidlicovou se sanktusem.

V západním průčelí z osy stojí hranolová věž (na čtverci o straně 8·50 *m*), se soklem 1·60 *m* vys. dělená třemi římsami — jež i ústupky zdiva vyznačují — vespod vyžlabenými. Pískovcové nárožníky nyní omítnuty. V prvním a druhém patře na západ a jih (na sever zazděna) okénka pravoúhlá, sešikmená na hraně, 0·65 *m* vys., 0·23 *m* šir. V široké špaletě uvnitř kamenná sedátka. V třetím patře na jih, západ a sever okna lomeně zaklenutá s vylámanými kružbami, 2·70 *m* vys., 1·05 *m* šir., v archi-

voltě vyžlabená; na východ menší pravoúhlé z osy pošinuté. Čtvrté patro, místo dřevěného vystavěné moderně goticky, s podvojnými okny. Střecha stanová, břidlicová, s vikýři a bání.

Do zdíva zazděny konsoly a svorníky, asi z klenby v lodi spadlé: 1. svorník s vytesaným beránkem (obr. čís. 204.); 2. hlavice listovým obe-pjatá, na sloupku; 3. konsola s mužskou maskou; 4. konsola, poprsí ženy; 5. jehlancová konsola s postavou zvířecí; 6. svorník s ozdobou dubového listoví; 7. hlavice sloupku; 8. konsola, maska bradatého muže; 9. konsola (půlválec) s otlučenou ozdobou.

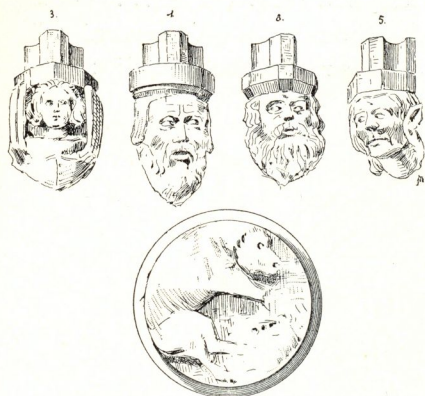
Obr. 203. Skuteč. Kostel Nanebevzetí P. Marie. Portálek předsině jižní lodi.

Moderní portál proražen na západě; původní (na straně severní) do polovice zazděn a do kouta vedle něho vstavěno šnekové schodiště. Hrotité ostění, 3 m vys., 1'20 m šir., profilováno silným oblounem mezi dvěma hruškovitými články, jež děleny oblouny štíhlejšími — vše na soklových patkách (obr. čís. 205.). Krajiní archivolta jest vysazena a spočívá na konsolkách listovým obe-pjatých; jest posázena kraby a korunována kytkou.

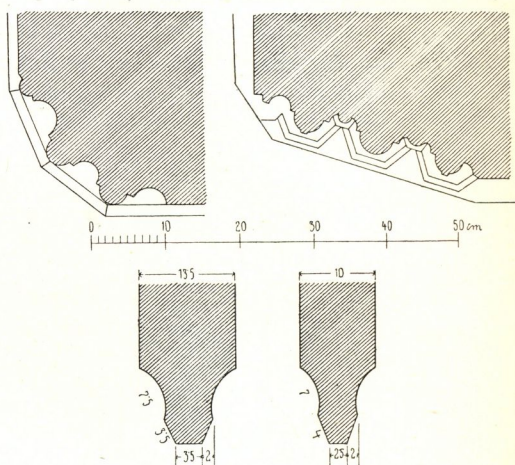
Přízemí věže kryto plochým stropem; v kobce západní portál do lodi, 3'23 m vys., 1'38 m šir., s čtyřstranným soklem; ostění profilováno hlubokými třemi žlábkami, dělicími oblouny na šikmách (obr. čís. 205.). Dvěře mají původní liliovité gotické závěsy.

Portálem západním vstupujeme do vnitřku kostela. (Půdorys na obr. čís. 202.)

Kněžiště ukončeno pěti stranami pravidelného osmiúhelníka (strana 2 80 *m*), dl. 10·60 *m*, šir. 6·90 *m*. Osvětleno čtyřmi okny lomeně sklenutými

Obr. 204. Skuteč. Kostel Nanebevzetí P. Marie. Konsoly klenby v kněžišti (3. 1. 8. 5.) a svorník zazděný ve věži.

Obr. 205. Skuteč. Kostel Nanebevzetí P. Marie. Profily: 1. ostění západ. portálu, 2. ostění zazděného portálu ve věži, 3. žebra klenby v sakristii, 4. žebra klenby v kněžišti

a vyšpaletovanými, 5·80 *m* vys., 1·05 *m* šir., s vylámanými kružbami, v pátém zazděném (v průčelí východním) upraveno okrouhlé barokní. Klenba, 10·30 *m* vys., skládá se z polygonálního závěru o šesti žebrech a z křížového travée s kulatými, hladkými svorníky. Žebra hruškovitého profilu

Obr. 206. Skuteč. Kostel Nanebevzetí P. Marie. Konsoly klenby v kněžišti. (7., 4., 2.)

(obr. čís. 205.) sbíhají ve výši 4 *m* (nad nynější dlažbou) na konsoly s pětistrannými plinthy a ozdobené tesanými maskami a poprsími: 1. (v levém koutě u oblouku triumfálního) mužská vousatá hlava, na konsole dva prsténce; 2. poprsí anděla se stylisovanými vlasy, ruce roztaženy; 3. ženské poprsí s dlouhými vlasy; 4. podobné poprsí mužské; 5. hrubá

tvář mužská, tlustých pysků; 6. poprsí ženské; 7. poprsí muže, dlouhých vlasů, se štítem v rukou; 8. hrubá maska mužská vousatá (obr. čís. 204. a 206.)

V jižní zdi sedile, 2·32 *m* vys., 1·62 *m* šir., 0·30 *m* hluboké, segmentem zaklenuté. Orámování profilováno žlábký a oblounem; lichá kružba z trojlistů a půlnosů vkomponována do velkého trojlistu (obr. čís. 207.). Vedle výklenek čtvercový (0·30 *m*), s lichou kružbou nosů. V severní zdi výklenek sanktuarní, 0·60 *m* vys., 0·50 *m* šir., 0·32 *m* hluboký; po-

Obr. 207. Skuteč. Kostel Nanebevzetí P. Marie. Sedile v kněžišti.

stranní pilířky s fiálami osekány při poslední restauraci, zbyla jen původní mříž z plochých prutů křížem kladených, v jichž mezerách vysekány čtyřlísté kružby. Na vnitřní straně původní zámek.

Vedle sanktuaria vede portálek lomeně klenutý, ploše renaissančně profilovaný, 2 *m* vys., 1 *m* šir. (na dveřích liliovitě zakončené závěsy gotické a zámek, obr. čís. 208.), do sakristie (4·60 *m* dl., 3·35 *m* šir.); sklenuta jest křížem o hladkém svorníku a žebrech hruškovitého profilu (baňatějšího než v kněžišti, obr. čís. 205.), sbíhajících ve výši 1·60 *m* na jehlanovité konsoly s dvěma prsteny a plinthem.

Oblouk triumfální 0·70 *m* široký, lomený nad 5·20 *m*; do lodi hrana otupena.

Moderní polychromie zakrývá fresky ze zač. XV. století, r. 1872. pod biblickými nápisy ze XVI. stol. objevené. Dle zprávy v Pam. archeol. IX.

422.—4. představovaly: nad sanktuariem Ukřižovaný s probodenými údy, u nohou anděl s kalichem a hostií; nad vchodem do sakristie v červeném orámování na půdě oranžové 12 apoštolů s atributy a jmény gotickou minuskulí, roucha jich červená a zelená, sv. Jan drží knihu, nad níž orel s roztaženými křídly, sv. Pavel čte v knize *fratrum sum minimus*. Ve vítězném oblouku na pravo stařec sedící káře tři dcery; na jižní stěně kněžiště na zelené půdě lože s umírajícím: u hlav stojí osoba shýbnutá, u nohou kněz, za nímž anděl na vahách váží lidskou postavu s kalichem a ďáblíka (ďáblík lehčí); v pozadí stojí ďábel. Snad allegorie Spravedlnosti. Nad tímto výjevem (mezi prvním a druhým oknem) postava s korunou drahokamy posázenou na hlavě, v levici jeden, v pravici čtyři šípky; přes spodní rudé roucho, po kolena sáhající, plášť hranostajem vroubený; u nohou v pravo znak Rožmberský, v levo Malocovský. V sedile postava krále Davida s harfou.

Loď 12·80 m dl., 10·80 m šir., o něco vyšší kněžiště. Překlenuta jest cihlovou klenbou valenou, nesenou nástěnnými pilíři s římsovitými hla-

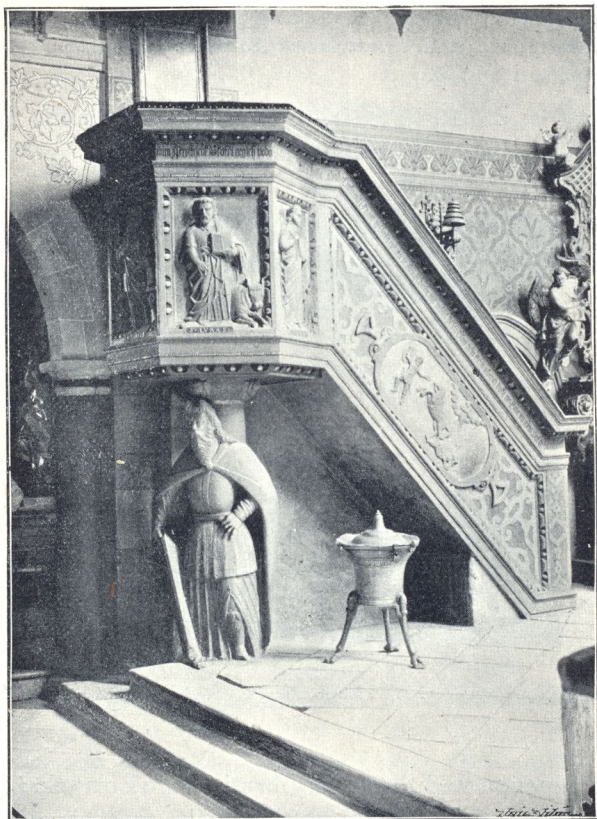
Obr. 208. Skuteč. Kostel Nanebevzetí P. Marie. Zámek a závěsy gotické na dveřích do sakristie.

vicemi a prostoupenou nad třemi páry hrotitých oken (zkrácených) výseči. Dekorační, štuková žebra profilu půlkruhového tvoří soustavu kosočtverců a lichoběžníků. (Nová polychromie kryje znaky pánů Berků a nápis o povýšení kostela na děkanský.)

Kolem tří stran loď obíhají empory nesené šesti sloupy (v rozích dvěma združenými) toskanskými, na něž sklenuto sedm křížových kleneb, jichž hrany jsou ostře vyznačeny. Stěny do přízemí (pod emporami) prolomeny čtyřmi kulatými okny. Poprsnice empor jsou zděné, pilastry členěné. Tato úprava loď podniknuta kolem roku 1550., kdy klenutí při požáru se sřítilo. Na pravou emporu (literatskou krucht) vede z komory (předsíňky) portálek mírným segmentem sklenutý, pískovcový, jehož dveře mají gotické závěsy; na střední (hudební kůr) vede portálek ze šnekového schodiště, na dveřích visí kruh gotický s vysekanými kružbami jeptišek a ovrubou lilií, vynikající z čtyřlísté rosetty, z XV. stol.

Vnitřní zařízení — tuctový barok — pořízeno kolem 1700., nákladem hlavně děkana Matheida ze Závětí (1699.—1736.).

Hlavní oltář moderně gotický. Z původního zbyl obraz na stěně anděly nesený — zmenšená kopie *Brandlova* obrazu na hlavním oltáři děkanského chrámu ve Vys. Mýtě, nikterak originalu, zejména v koloritu nedostihující — nad ním sousoší sv. Trojice. Po stranách oltáře sochy

Obr. 209. Skuteč. Kostel Nanebevzetí P. Marie. Kazatelna a křtitelnice.

sv. Petra a Pavla v životní velikosti. (Zbytky oltáře v církevním museu zámku Rychmburského.) (Viz: Osvěta Lidu, 1901., čís. 17.)

Postranní oltáře: 1. P. Marie (původní z r. 1737., nynější zřízení r. 1761. od Johanky z Rousínova) se starším obrazem Madonny s nasazenými tepanými korunkami, ze XVII. stol.

2. sv. Jana Nepomuckého, stejný s předešlým, zřízení nákl. Johanky z Rousínova r. 1769.

3. sv. Anny a 4. sv. Františka Serafinského, nákladem občanů r. 1729. zřízené, se slušnými obrazy a rámy z řezaných akanthů, stuh a festonů. Po stranách sošky sv. Vojtěcha, Jana Nep., Prokopa a Františka.

Varhany (nákladem Matheida) s dvojdílným korpusem, ozdobeným řezbou akanthů a festony, bílými a zlacenými. *na p. 18. XVIII. odd.*

Kazatelna pískovcová, renaissanční, z 2. polovice XVI. století, asi 4 m vysoká. (Viz: Památky Východočeské. [Chrudim, 1900.] Tab. XIII., obr. 7.) Na hrubě tesané soše Mojžíše v spodním přepásaném rouchu a plášti, s deskami v pravici — spodek sochy utopen v nové, zvýšené dlažbě — spočívá sloupek

Obr. 210. Skuteč. Kostel Nanebevzetí P. Marie.

(plinthus zdoben hlavami andilků) nesoucí čtyřboké řečniště, k němuž vede těžké schodiště — obě ořímsované. Ve výplních poprsnice řečniště sošky evangelistů s podpisy, slušných výrazů v tváři, proporci těl však pochybených; na schodnici v oválové kartuši v polovičním reliefu výjev obrácení Šavla. Plochy výplní orámovány vaječným a pokryty plochým ornamentem geometrickým. Ve vlysu pod římsou nápis ozdobnou minuskulí: DEVTERO : 18 . I Řekl Buh | k Mojžíšowj Proroka gim wzbudim z Prostředk Bratři gegidj podo | bneho tobě a wložim Šlowa ma w | Ušta a bud (na schodnici): et mluwiti k nim wšlecko což mu prikazi Kdož by pak nechtel lišeti Šlow geho kterež mluwiti bude we gmenu mem Pak bu | du mšitel.

Stříška moderní. (Obr. čís. 209.)

Lavice dubové, s vykládanými a pilastry dělenými čely, dvě rokokové zpovědnice.

Náčiní kostelního bylo vždy hojně: Roku 1580. dává písař Jiří 1 kopu na čes. gradual, r. 1604. vypočítává inventář: na kůru pergam. antifonář, lat. gradual, 2 pergam. žaltáře, 2 české gradualy a české roráty, r. 1677. připomíná se monstrance stříbrná, dva stříbrné kalichy, cínová křtitelnice a 4 zvony, r. 1696. vypočítává inventář mimo to: ciborium stříbrné pozlacené, třetí kalich, stříbrná ampule na oleje, stříbrný pacifikal, dva pluvialy, 11 kasulí a 4 missály, 1738. ještě 11 plátěných obrazů. R. 1766. ukradeno ciborium, stříbrný kalich a lunula; r. 1810. skonfiskovány tři kalichy s patenami, jednomu odňata noha stříbrná, dvě konvice a stříbrná křtitelnice; monstrance vyplacena.

1. Monstrance stříbrná, pozlacená, 0'68 m vys., 0'30 m šir., sluncového tvaru. Na noze barokně zprohýbané tepané kartuše s růžemi a klasy, nodus vasovitý s podobnou ozdobou, kartušový rámeček na paprscích nesou dva andělé; po stranách nasazeny klasy a růže, dole holubice, shora Bůh otec v oblacích na zeměkoulí. Na spodu nohy nápis: A • 1767 : OD MNESTA SKVCZE ZGEDNANA : 1810 DNE 4. MAGE WKRALO-HRADZI: OSVOBOZENA: (Obr. čís. 210.)

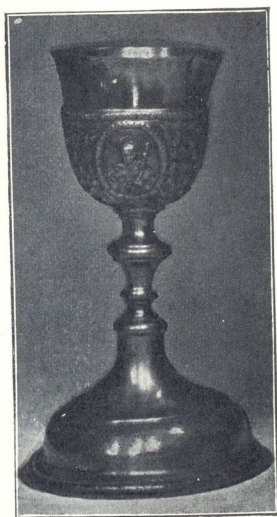
2. Monstrance stříbrná, pozlacená, 0'50 m vys., sluncová, ze začátku XIX. stol. Noha tepaná, střed v dvojitém rámku kartušovém, po stranách andělů, dole holubice, nahoře Bůh otec a koruna. Hojnost nepravých drahokamů.

Kalich barokní, z první polovice XVIII. stol., dar děkana Matheida. Noha z r. 1810., kuppa stříbrná, pozlacená, 0'095 m v průměru, s tepaným pláštěm: v dekoru ovocných festonů tři medaillony s reliefy sv. Dominika, Tomáše a Jana Nepom. (Obr. čís. 211.)

Ciborium z r. 1767., s víčkem 0'37 m vys., mosazné, pozlacené. Noha s tepanými prázdnými kartušemi, kuppa pokryta pláštěm z kartuší, ovocem vyplněných; na noze nepravé drahokamy.

1. Pacifikal sluncový, 0'33 m vys., z XVIII. stol. Noha empirová, nodus vasovitý, na paprscích barokní kartuš, kolem ostatků ornament z filigranu.

2. Pacifikal, kříž 0'33 m vys., s podloženými paprsky. XVIII. stol.

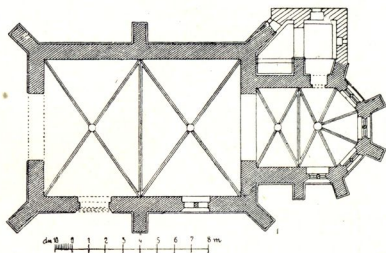

Obr. 211. Skuteč. Kostel Nanebevzetí P. Marie. Kalich.

ANNO MDCCLXXXII DIE XXIII
 FEBRVARII OBIIT IN DOMINO
 REVERENDISSIMVS PERILLVSTRIS
 DOMINVS AC AMPLISSIMVS DCM
 DOM JOANNES FELIX CHVCHELS
 KY DE NESTAGAWA CANONICVS
 ... CAPELLÆ AD OMNES SAN
 CTOS IN CASTRO PRAGENSI SKVT
 CENSIVM DECANVS PER XX
 XIII ANNOS ET PER PARTEM
 DISTRICTVS CHRVDIMENSIS AR
 CHIEPISCOPALIS VICARIVS TRACT
 ... M ÆTATIS SVÆ LXXIII REQVIES
 CAT IN PACE.

Dva vyšlapané v kněžišti; některé náhrobky obráceně položeny před kostelem.

DĚKANSTVÍ, jednopatrová budova, vystavěná v ranním baroku od děkana Matheida ze Závětí. Přízemí klenuto křížově bez žeber, v prvním patře archiv (listiny od XVII. stol. Viz: Chrud. Listy, 1893., č. 20. a Čas spol. přát. star. čes. VIII. 130 sq.) a sbírka portraitův (na plátně) farářů a děkanů od roku 1650. Průčelí lisenované, portál ploše orámován, s úseky štítové římsy segmentové. Brána dvora současná, ozdobená sochami P. Marie a sv. Vavřince.

Obr. 214. Skuteč. Kostel Božího Těla.
Půdorys.

KOSTEL BOŽÍHO TĚLA (Špitalní) v severní části města, obrácený jižní stranou do ulice. (Viz: Mitth. C. C. 1865. LXXIV., Oesterreichisch-ungarische Monarchie. Böhmen II. [1896.], 256.—8.) Založen byl r. 1387. od Jana Smila Flašky z Rychmburka, jemuž se smlouvou ze dne 7. března 1391, zavázali měšťané pražští *Pešek a Jan Lútkové*, že jej vystaví za 48 kop pražských grošů.*) (Ottův Slov. Naučný XVI., 479.) Dle zabíleného chronogramu v kněžišti (Zemské Museum) byl opraven r. 1812. a dáno nové zařízení. Roku 1862. poškozen poněkud požárem (shořela střecha) a opraven *Fr. Schmoranzem* v letech 1865.—6. *Vymalován r. 1921 Fr. Novákem, maj. v Rychmb. Zven*

Jednolodní, orientovaná, gotická budova tato jest velmi zajímavá k přesným provedením práce kamennické a souladností svého interieuru. Zdivo — lomová opuka; lícni strany opěráků, římsy soklu a ústupků,

*) Smlouva vložena do: Liber memorabilium civitatis Pragensis ab anno 1387., fol. 49. — dle farní knihy pamětní, fol. 200. — Neuwirth, Geschichte der bildenden Kunst in Böhmen vom Tode Wenzels III. bis zu den Husitenkriegen I. 598. podává úplný otisk.

Vměňij Maliryskeho Na pamatku gi odemzdał pro ozdoby tohoto chramu ke rziij a k chwale Boha wslemohucyho a gest Postawiena na den Swatj Panny Markety : ~

Snad po stranách této archy stály dvě sošky andělů (jednomu křídla uražena) z lípového dřeva, 0·78 *m* vys., na osmihranných podstavcích, jež zavěšeny jsou na kruchtě. (Obr. čís. 218.)

Obr. 217. Skuteč. Kostel Božího Těla. Archa dvojkřídla z r. 1596.

Varhany s chudou řezbou, 6 svícňů barokních, cínových, z XVIII. stol., 0·41 *m* vys., železný stojan na svíčky, 1 *m* vys., pískovcová kropenka u jižního vchodu, ze XVII. stol. Barokní obrazy světců, Ukřižování, dva pendanty Zvěstování P. Marie — vše bezcenná plátna z XVIII. stol.

Zvonky ve vížce: 1. Výška 0·49 *m*, průměr 0·45 *m*. Ucha a plášť hladké, kolem koruny: ✞ annu ✞ dñi ✞ m^o ✞ rrrr^o ✞ lx^o ✞ panu ✞ boh ✞ ke rzi ✞ pfr ✞ i myia ✞ (Viz faksimile na obr. čís. 219.)

2. Výška 0'235 *m*, průměr 0'28 *m*. Kolem koruny: FRANCZ WANIEK ZWONAR W SLAUPNICY. Na plášti krucifix, sv. Jan Nepom., kolem dolního okraje : A : D : 1818

Náhrobky: 1. U vchodu do sakristie, z bílého mramoru, 2'48 *m* vys., 1'05 *m* šir. V polovičním reliefu vytesána postava paní v rouchu řasnatém a kápí, s modlitební knihou v ruce; u nohou znak, nad ním krucifix. V horní třetině nápis v pravoúhlé kartuši:

Łełha 1598 w Sobotu po Medielu
IVBILATE ginak 18 dne Mieszyce dub
na Wsiula w panu bohu na Zamku Ry
chmburczy Prożena Panu Pamy Iohanka

Obr. 218. Skuteč. Kostel Božího těla.

z Borowłka Rozena Trzykowna z Lipy
A tu to pochowana Łezy Pan buh racz duff
u giegry Miłostiw byti.

(Obr. čís. 220.)

2. Pískovcový, 2'35 *m* dl., 1'32 *m* šir., naproti předešlému. Na okraji opis: LETHA PANIE • 1593 • DNE • | MIESICZE • SRPNA • ZIWOT • SWVG • DOKONALA • | A W MILIM • PANV • BVOHV • | VSNVLA • VROZENA • PANI • P • MARIGE • MA : | a pokračuje v kartuši nad znakem:

GDALENA •
MEZERZICZKA •
Z LOMNICZE •

Obr. 219. Skuteč. Kostel Božího těla. Otisk nápisu na zvonu čís. 1.

GEGIZTO · TIELO
· TVTO · ODPO ·
CZIWA ·

3. Pískovcový, 2·04 m dl., 0·97 m šir., v lodi. Dole pěkně tesaný znak, na okraji: *Letka Panie · 1598 · w Panu | Po Powem Letie Wnula w Wilym Panu Bohu Prozena | Pany Anna zęgdwiczow | na z Bęgdwicz. A luto Pochowana Lezy Z C, v kartuši nad znakem:*

Obr. 220. Skuteč. Kostel Božího těla.
Náhrobek čís. 1.

Pan buh raz
dušy gegy Mn
lošiw Byty
a weseleho m
křišeni Popři
ti. Amen.

ŠPITÁL MĚSTSKÝ, skrovné stavení, na západní stranu kostela špitalního přiléhající, o jednom poschodí. Stával již před r. 1391.; 1566. byl nadán. Dle obrazu z r. 1812. (viz obr. čís. 200.) byl přízemní s mansardou, r. 1815. přestaven úplně dle nápisu (pod městským znakem) nad vchodem:

Letka Paně 1815
Gest tento Špital na
swiug wlastnj naklad
od gruntu přestawen.

ŠPITÁL PANSKÝ roku 1749. u děkanského kostela nákladem Štěpána Kinského vystavěný ze dřeva.

Podsíně domů na náměstí po požáru 1862. zadrženy; většina domů má barokně sklenuté průjezdy a přízemní místnosti. Barokní štíty a mansardy (ještě na obr. čís. 200.) rovněž sneseny, starší fačady mají jen domy čís. 137., 347. (s balkonem), 142., 378.; čís. 395. má u vchodu sošku sv. Jana Nep. na nevkusném podstavci.

RADNICE stará opravena r. 1657. a 1677., sbourána 1849. (nyní okresní soud); na obecním úřadě archiv městský, skrovný, částečně srovnaný podpl. Karlem Zástěrou: obsahuje listiny od XVII. stol., z knih nejstarší od r. 1457. (Archiv byl nově srovnán r. 1794., ale nedbalostí zničen a roznešen.) Něco listin odevzdala sem knížecí správa z Rychmburku r. 1895., knihy gruntovní (od 16. stol.) odevzdány do Chrudimi. (Viz: Jitřenka VII., 423., Chrud. Noviny, 1892., č. 5.—8.) Několik knih a listin v majetku občanů.

Na měst. úřadě: několik lavic dubových, s vyřezávaným nadhlavím, z XVIII. stol. Městská pečetiidla: 1. Okrouhlé, stříbrné, výraz 0·024 m v průměru. Kolem znaku (hradby kvádrové s cimbuřím, nad nimiž dvě

dvojpatrové věže s cibulemi) opis: SIGILLVM · IVDICIS · CIVITATIS · SKVCIE:, po stranách 15 — 73. Držadlo ze dvou volut, s řetízkem.

2. Stříbrné, výraz 0·03 *m* v průměru; držadlo jako u předešlého. Kolem znaku městského opis: + PECZET : MIESTA : SKVCZIE : Konec XVI. stol.

3. Okrouhlé, stříbrné, výraz 0·045 *m* široký. Na držadle vyryty lilie a listy akanthové. Kolem znaku opis ve věnci: ⊕ · MDXCVII · PECZET · WIETCZI · MIESTA · SKVTCZE ·, nad tím 1597.

Pečetidla z r. 1777. a 1807., jichž otisk nalézá se v archivu Musea král. českého (odd. F.), ztracena.

Pečetidla cechovní a truhlice (u předsedů cechů):

1. Cechu řeznického, stříbrné, výraz 0·034 *m* v průměru. Kolem emblemu nápis: PECET · CEHV : REZNICKEHO · MESTA · SKVTCLETA · 1662. *N. museu*

2. Cechu kolářského, cínové, osmihranné, 0·037×0·031 *m*. Z opisu čitelné jen: PEC : CEHV · Na plášti: 1660. Truhlice z roku 1822., s listinami od r. 1600. *Lidiny v museu, truhlice není.*

3. Cechu kovářského, cínové, výraz 0·04 *m* v průměru; kolem emblemu: PECZT ⊕ RZEMES ⊕ KOWA · XVII. stol. *mění*

4. Cechu krejčovského, mosazné, výraz 0·04 *m* v průměru; držadlo vykrojované. Kolem emblemu v korunované kartuši opis: + PECZET · POCTIWEHO · CEHV · KREICZOVSKHEHO · MIS : SKVCZE, nad ním: 1·7·3·7 · *v museu.*

Kamenné obložení PORTÁLU „na katovně“, ze XVII. stol. (ill. viz u Sedláčka l. c. II., 87.) a pamětní deska pískovcová, s nápisem o poslední popravě z r. 1717. — již odstraněny.

STATUE P. MARIE (Jitřenka XVI., 314.—315.) na náměstí, pískovcová: na hmotném podstavci čtyřbokém se skulacenými rohy stojí dva hranoly v podobě kříže se protínající; na rozích sochy sv. Václava, Josefa, Floriana a Ludmily, ve středu ční komolý jehlan otočený keří révoými s ovocem a hlavami andílků, nahoře socha P. Marie (na zeměkouli stojící) prostřední práce. Na podstavci v reliefu vasy a znak městský, k severu nápis:

Nakladem
Společného
Mneffianstva
Roku 1820.

Obnoveno 1897.*) a 1938

SOCHA SV. JANA NEPOMUCKÉHO, pískovcová, 1·50 *m* vys., z r. 1747., na novém podstavci z r. 1880. (Jitřenka, XVIII., 189.)

*) Již roku 1765. obec koupila 12 velkých a několik menších soch a pláteníc darovali sloup, v Praze zhotovený; pro nedostatek peněz sestavil však statui teprve r. 1815. sochař Vít Čermák z Chrasti.

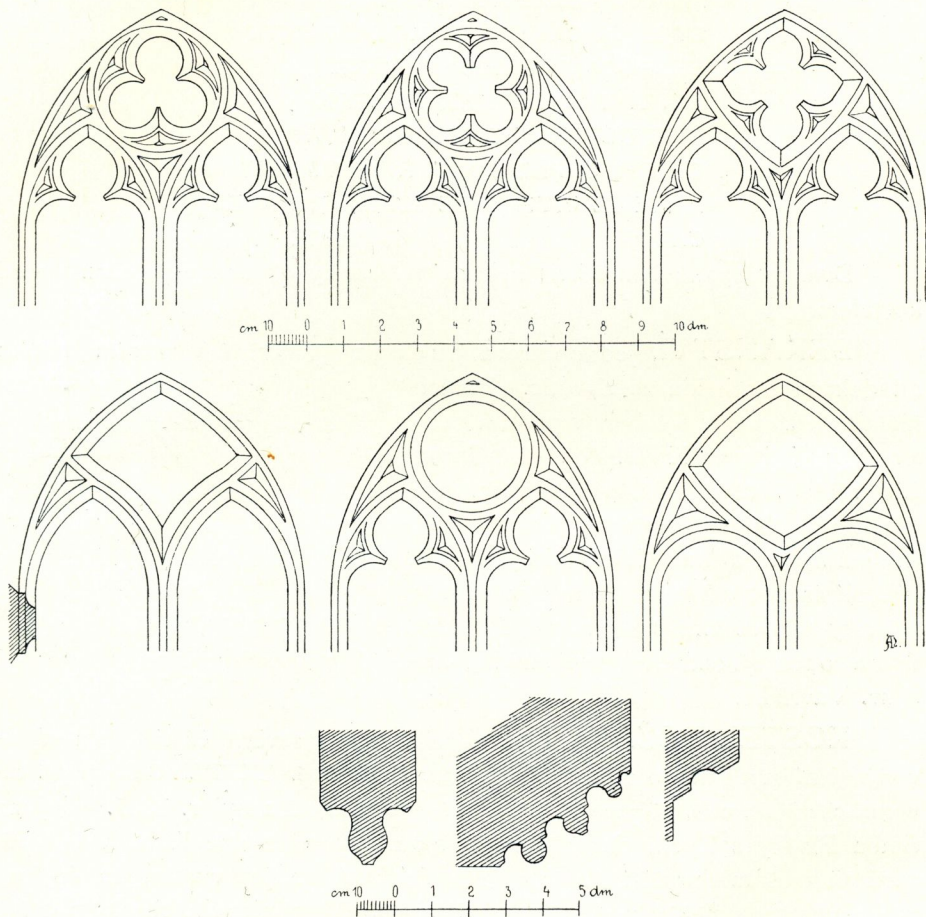
SOCHA SV. ANTONÍNA PADUANS. před kostelem špitalským, z pískovce, 3 *m* vys., s nápisem: LETA PANĚ 1815.

SLOUP HANBY (pranýř) z pískovce, 2 *m* vys., dříve na náměstí.

O TVRZI Humperky z XIII. století, úplně zaniklé (návrší v pravo na obr. čís. 200.), viz u Sedláčka l. c. I. 92.—93.

ostění a detaily z pískovce. Sokl 0·80 m vys. obíhá kolem celé stavby, jen na západě část osekána. (Pohled na obr. čís. 213., půdorys na obr. čís. 214.) *Opaven z pískovce ořezány r. 1926 mistrem redm. Karel Fialou přičin*

Kněžiště (6·90 m dl., 4·60 m šir.), ukončené pěti stranami pravidelného osmiúhelníka — strana 1·90 m dl. —, má na rozích šest opěráků 0·60 m šir., s jedním ústupkem a kosinou. Pět oken (průčelní částečně

Obr. 215. Skuteč. Kostel Božího Těla. Kružby v oknech. Profily: 1. žebra klenby v kněžišti a lodi, 2. ostění portálu v lodi, 3. římsy mensy oltářní.

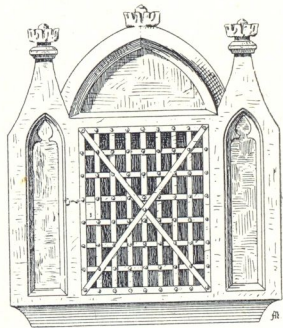
zazděno) 4·50 m vys., 0·65 m šir., dvojdlílných a vyšpaletovaných; ostění jich vyžlabeno, kružby geometrických tvarů nad dvěma nosy: kruh, čtyřlíst různě postavený a čtyřúhelník ze segmentů sestrojený (obr. čís. 215.). Klenba kněžiště 9·40 m vys. skládá se z polygonního závěru a křížového travée. Pískovcová žebra profilu hruškovitého (obr. čís. 215.) sbíhají na konsoly — čtyřboké jehlany; kulaté svorníky ozdobeny prázdnými štítky, na závěrovém po straně vytesáno (asi v XVII. století): L. 968. (Vztahuje se asi na kapli, jež prý zde stávala před založením kostela.)

Sanktuarium (celek $0\cdot90\text{ m}$ vys., $0\cdot76\text{ m}$ šir.): dva sloupky s panelem gotických nosů, kytkou ukončené, spojeny jsou tupým obloukem s podobnou kytkou; výklenek olemován šikmou římsou a uzavřen mříží z plochých prutů křížem kladených (obr. čís. 216.). Naproti výklenek $0\cdot23\times0\cdot20\text{ m}$, vedle sedile $1\cdot50\text{ m}$ vys., $1\cdot17\text{ m}$ šir., $0\cdot24\text{ m}$ hluboké, segmentem klenuté, s prostou lavicí kamennou, bez profilace.

Na severu přiléhá ke kněžišti sakristie, v XVII. stol. přistavěná, valeně klenutá, o třech oknech.

Triumfální oblouk hrotitý, nad šířkou $3\cdot90\text{ m}$, $0\cdot80\text{ m}$ silný, na obě strany sešikmený.

Loď $11\cdot50\text{ m}$ dl., $8\cdot15\text{ m}$ šir., opřena na rozích a uprostřed podélných stran opěráky (celkem šest, nárožní diagonálně postaveny) $0\cdot85\text{ m}$ šir. Do vnitřku vstupuje se portálkem na jihu (druhý vchod — na západě — moderní), $2\cdot40\text{ m}$ vys., $1\cdot37\text{ m}$ šir., tupě zaklenutým, o třístranném soklu, jehož archivolta profilována hruškou, dvěma oblouny a čtyřmi žlábků (obr. čís. 215.). Loď osvětlují dvě okna lomená na jihu (na obraze z r. 1812. chybně tři; pro omítku na obou stranách severní zdi nelze zjistiti, jsou-li i zde okna), dvojdílná, vyšpaletovaná, s kružbou troj- a čtyřlístu nad dvojnosy: první $4\cdot30\text{ m}$ vys., $0\cdot90\text{ m}$ šir., druhé $3\cdot30\text{ m}$ vys., $0\cdot95\text{ m}$ šir. (obr. čís. 215.) Klenbu, stejně vysokou s kněžištěm, tvoří dva kříže; žebra a konsoly jako v kněžišti, svorníky kulaté, s otvory. Na západě v XVII. stol. vystavěna na dvou pilířích kruchta se zděnou poprsnicí, ve středu vypjatou.

Obr. 216. Skuteč. Kostel Božího Těla. Sanktuarium.

Stěny omítnuty, kostel kryt valbou břidlicovou s plechovým sanktusem.

Tři oltáře empírové z roku 1812., bezcenné (nad hlavním obraz adorace Božího těla, z XVIII. stol., nad postranním obraz 14. pomocníků), mají gotické mensy z pískovce: hlavní $1\cdot30\text{ m}$ vys., $1\cdot90\text{ m}$ dl., 1 m šir., s pěkně profilovanou římsou a soklem (obr. čís. 215.), postranní jednodušší $1\cdot20\text{ m}$ vys., $1\cdot70\text{ m}$ dl., $0\cdot88\text{ m}$ šir.

Renaissanční archa zavírací, dvojkřídlá, z lípového dřeva. (Viz: Časopis společ. přátel starožit. čes. v Praze, IV.) Celek $1\cdot75\text{ m}$ vys., svrchu nástavec nejapnými listy ve voluty zatočenými vroubený. Ve středu ($0\cdot97\times0\cdot70\text{ m}$) Narození Páně: Ježíšek v proutěném koši, nad ním P. Maria a sv. Josef s rukama sepjatýma; pastýři na dudy hudoucí přicházejí Ježíše shlédnouti, nade vším dva andělkové v oblacích, v pozadí krajinka. V nástavci Ukřižování (tradičně malováno), na křídlech — vnitřních stranách — v pravo sv. Šimon, v levo Jan Evangelista ($0\cdot97\times0\cdot32\text{ m}$). Vše malováno temperou dosti zběžně. Na predelle znak cechu malířského ve věnci a nápis:

Letka Panie 1596 Tuto Archu gest vymaloval

Na swug Gross Jan Mihu Skutečky Swobodneho